Koulujen henkilökunnan kokemukset oppilaiden hyvinvoinnista COVID-19 etäkouluaikana: ”Osa puhkesi kukkaan. Muutamat pitivät rimaa alhaalla.”

Miia Sainio[1], Tiia Nurminen[1], Pilvi Hämeenaho[2], Minna Torppa[3], Anna-Maija Poikkeus[1] ja Tuija Aro[4]

Kirjoittajien tiedot:

Miia Sainio, PsT, tutkijatohtori, Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta, Jyväskylän yliopisto, miia.p.sainio@jyu.fi; Teljintie 36, 40530 Jyväskylä

Tiia Nurminen, KM, tutkimusavustaja, Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta, Jyväskylän yliopisto, tiia.h.nurminen@jyu.fi

Pilvi Hämeenaho, Dos., tutkijatohtori, Historian ja etnologian laitos, Jyväskylän yliopisto, pilvi.hameenaho@jyu.fi

Minna Torppa, Dos., apulaisprofessori, Opettajakoulutuslaitos, Jyväskylän yliopisto, minna.p.torppa@jyu.fi

Anna-Maija Poikkeus, professori, Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta, Jyväskylän yliopisto, anna-maija.poikkeus@jyu.fi

Tuija Aro, Dos., Psykologian laitos, Jyväskylän yliopisto, tuija.i.aro@jyu.fi

Tämän tutkimuksen toteuttamista tuki taloudellisesti Haukkalan säätiö.

Koulujen henkilökunnan kokemukset oppilaiden hyvinvoinnista COVID-19-etäkouluaikana: ”Osa puhkesi kukkaan. Muutamat pitivät rimaa alhaalla.”

Tiivistelmä

Koulun henkilökunnan kokemuksiin etäkouluajalta tulee perehtyä, jotta etäkoulu voidaan toteuttaa oppilaiden hyvinvointia ja oppimista tukien. Kyselytutkimuksella selvitimme Keski-Suomen koulujen henkilökunnan (270 vastausta 27 peruskoulusta) ajatuksia oppilaiden hyvinvoinnista etäkoulussa sekä sen myönteisistä ja kielteisistä puolista oppilaille. Temaattisen analyysin perusteella etäkoulu nähtiin uuden oppimisen ja kehittymisen ajanjaksona: monen oppilaan tietotekniset taidot ja itseohjautuvuus kehittyivät. Sosiaalinen vuorovaikutus muutti muotoaan, mikä toi monista oppilaista esille uusia puolia. Oppilas-opettajavuorovaikutuksen koettiin kehittyneen erilaisten ja yksilöllisempien yhteydenpitotapojen ansiosta, ja osa oppilaista hyötyi paremmasta työrauhasta ja vähäisemmästä sosiaalisesta paineesta.

Henkilökunta oli poikkeusolojen aikana vähemmän huolissaan oppilaiden ongelmakäyttäytymisestä kuin alkuvuonna. Oppilaiden yksinäisyyden, uupumuksen ja oppimisvaikeuksien osalta huoli sen sijaan lisääntyi, ja myös henkilökunnan kuvauksissa nousi esiin huoli oppilaiden jaksamisesta ja psyykkisestä hyvinvoinnista etäkoulun aikana. Vaikeus seurata oppilaiden hyvinvointia ja tarjota tukea etäyhteyksillä sekä etäkoulun epätasa-arvoistava vaikutus tulivat tutkimuksessa esiin etäkoulun ongelmallisina puolina. Mahdollisuus oppia ja kehittyä etäkoulussa toteutui oppilailla eri tavoilla, mutta oli vaikea ennakoida, kenelle etäkoulu sopi ja kenelle ei.

Aineistosta nousi esiin tärkeitä näkökulmia myös etäkoulun hyvinvointityön kehittämiseksi. Kehittämistarpeita, joihin on syytä kohdentaa resursseja, olivat muun muassa koulun sisäinen suunnittelu, yhteistyö ja työnjako, kodin ja koulun yhteistyö ja henkilöstön koulutus etävuorovaikutuksen edistämiseen. Joustavaa etä- ja lähikoulun järjestämistä tulisi myös selvittää, jotta poikkeusolojenkin aikana oppilaiden hyvinvointi ja oppiminen voidaan turvata tasa-arvoisesti.

Asiasanat: COVID-19, korona, etäkoulu, oppilaiden hyvinvointi, hyvinvointityö koulussa

Kohokohdat

- Etäkoulun koettiin sopivan osalle oppilaista hyvin, jopa paremmin kuin lähikoulun, mutta osalle oppilaista se sopi huonosti. Sopivuutta voi olla vaikea ennustaa etukäteen.
- Myönteisiä kokemuksia: Oppilaiden tietotekniset taidot ja itseohjautuvuus kehittyivät, monet hyötyivät työrauhasta ja vähäisemmästä sosiaalisesta paineesta, ja henkilökunnan oppilaantuntemus lisääntyi ja koti–koulu-yhteistyö kehittyi.
- Kielteisiä kokemuksia: Oppilaat olivat yksinäisempiä, etäopiskelun kuormittavuus ja oppimisvaikeudet lisääntyivät, ja huolenaiheeksi tuli epätasa-arvon kasvaminen, koska kodeilla ja huoltajilla on erilaiset mahdollisuudet tukea lastaan etäkoulussa.
- Etäkoulun kehittämisessä tulee kiinnittää huomiota henkilökunnalle, ja myös huoltajille, suunnattujen ohjeistusten selkeyteen ja joustavuuteen, työyhteisön yhteistyöhön, yhteissuunnitteluun ja tiedonkulkuun sekä oppilashuollon ja erityisopetuksen kehittämiseen etäkouluun sopivaksi.
- Henkilökunta tarvitsee koulutusta ja toimivat välineet etävuorovaikutuksen edistämiseen, ja on huolehdittava aika- ja henkilöstöresurssien riittävyydestä, jotta etäkoulu voidaan toteuttaa laadukkaasti oppilaiden hyvinvointia tukien.

Koulujen henkilökunnan kokemukset oppilaiden hyvinvoinnista COVID-19-etäkouluaikana: ”Osa puhkesi kukkaan. Muutamat pitivät rimaa alhaalla.”

Keväällä 2020 COVID-19 aiheutti myös Suomessa mittavia toimenpiteitä viruksen leviämisen hidastamiseksi. Lasten ja nuorten elämään vaikutti erityisesti hallituksen päätöksellä 16. maaliskuuta alkanut noin kaksi kuukautta kestänyt etäkoulu, jolloin suuri osa opetuksesta ja koulunkäynnistä toteutettiin etänä. Huoli lasten ja nuorten hyvinvoinnista etäkouluaikana heräsi jo sulkutoimenpiteitä harkittaessa. COVID-19-virukseen liittyvien rajoitteiden purkaminen aloitettiin koulujen avaamisella toukokuussa 2020. Etäkoulusta ehdittiinkin siirtyä vielä kahdeksi viikoksi lähiopetukseen toukokuun puolestavälistä eteenpäin.

Kevään poikkeustilanne herätti kuitenkin runsaasti pohdintaa siitä, mitä väliaikaisia ja pysyviä vaikutuksia etäkouluajalla oli lapsiin ja nuoriin. Päätös etäkouluun siirtymisestä tehtiin nopeasti, eikä kouluissa ollut voitu valmistautua siihen. Mahdollisesti tulevaisuudessa tapahtuvaan vastaavaan tilanteeseen onkin tärkeä valmistautua ja miettiä huolellisesti, miten koulu järjestetään niin, että etäkoulunkin aikana voidaan tukea kaikkien lasten ja nuorten hyvinvointia. Tässä tutkimuksessa tarkastelemme koulun henkilökunnan näkökulmasta etäkoulun vaikutuksia oppilaiden hyvinvointiin.

Miksi etäkoulu herätti huolta? Valtioneuvoston tiedepaneelin raportissa nostettiin esiin useita huomioon otettavia ongelmia etäkoulun järjestämisessä (Valtioneuvoston tiedepaneeli, 2020). Esimerkiksi viidesosalla lapsista on vanhempi, jolla on diagnosoitu mielenterveyden häiriö (Ristikari ym., 2018), ja kolmasosalla vanhemmista on vähintään lievä päihdeongelma (Holmila ym., 2016). Raportissa nostetiin esiin myös kouluterveyskyselyssä havaittu henkinen ja fyysinen väkivalta kotona (Ikonen & Helakorpi, 2019).

Etäkoulun aikana perheiden ongelmien pelättiin kulminoituvan ja vaikuttavan lapsiin ja nuoriin kielteisesti. Valtioneuvoston tiedepaneelin raportissa todettiinkin, että Poliisihallituksen mukaan perheväkivaltaan liittyvät kotihälytyskäynnit ja Kuntaliiton tietojen perusteella myös kiireelliset sijoitukset lisääntyivät etäkoulun aikana (Valtioneuvoston tiedepaneeli, 2020).

Lastensuojeluilmoitusten väheneminen poikkeusolojen aikana todettiin huolestuttavaksi, sillä kun ongelmat pysyvät kodin seinien sisäpuolella, apua tarvitsevat perheet eivät ehkä saa sitä riittävän ajoissa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tietojen perusteella kouluterveydenhuollon palveluita käytettiin huomattavasti vähemmän poikkeusolojen aikana kuin tavallisesti ja toisaalta niitä myös tarjottiin vähemmän, minkä on

ajateltu johtuvan tilanteeseen ylireagoinnista (Rissanen ym., 2020; Valtioneuvoston tiedepaneeli, 2020). Kouluterveydenhuollon palveluiden hyödyntämisen vähentyminen poikkeusolojen aikana voi olla myös merkki siitä, että ongelmia ei havaita riittävän hyvin etäkoulun aikana ja että oppilaat eivät hae apua koulusta, joka normaalioloissa on usein ensimmäinen tuen ja avun lähde (Holmes ym., 2020).

Kansainvälisissä COVID-19:ään liittyvissä tutkimuskatsauksissa on esitetty myös, että etäkoulu voi asettaa lapset ja nuoret epätasa-arvoiseen asemaan ja syventää kuilua erilaisista sosioekonomisista taustoista tulevien lasten välillä (Bol, 2020; Van Lancker & Parolin, 2020). Esimerkkejä epätasa-arvoistumisesta on havaittu aiemmin tutkimuksissa esimerkiksi koulujen kesälomien aikana, jolloin akateeminen edistyminen ja hyvinvointi heikentyvät alhaisemmista sosioekonomisista taustoista tulevilla lapsilla ja nuorilla (Alexander ym., 2007; Cooper ym., 2016; Morgan ym., 2019).

Eräässä tutkimuksessa perheen taloudellisen tilanteen vaikutukset lasten mielen hyvinvointiin välittyivät kesäloman aikaisten kokemusten kautta, joista erityisesti yksinäisyys oli kielteisesti yhteydessä lapsen mielen hyvinvointiin (Morgan ym., 2019). Vaikka kesäloman kielteisiä vaikutuksia oppimiseen on myös kyseenalaistettu (Kuhfeld, 2019), joidenkin lasten ja nuorten kohdalla pitkä poissaolo koulusta voi eristää vertaisryhmästä. Etäkouluun osalla lapsista liittyvä sosiaalinen eristäytyminen ja yksinäisyys saattavatkin olla suurimpia COVID-19-viruksen aiheuttamia seurauksia, joilla on merkittäviä vaikutuksia myös mielenterveyteen (Holmes ym., 2020).

Lisäksi etäkoulun aikana huoltajien osallistuminen lasten ja nuorten koulunkäyntiin voi vaikuttaa merkittävästi oppimistuloksiin. Esimerkiksi keväällä 2020 Alankomaissa kerätty aineisto toi esille, että vanhempien koulutus ja toimeentulo vaikuttavat kotien mahdollisuuksiin tukea lapsia ja nuoria etäkoulun aikana (Bol, 2020). Epätasa-arvoistuminen saattoi olla etäkoulun aikana jopa laajempaa kuin kesälomien aikana, sillä poikkeusolot heikensivät lisäksi monen perheen taloudellista tilannetta esimerkiksi lomautusten ja yrittäjien kohtaamien vaikeuksien vuoksi.

Suomessa COVID-19-poikkeusaikaa koskevassa tutkimuksessa luokkien 4–5 sekä 8–9 oppilaat arvioivat olevansa yksinäisempiä etäkoulun aikana kuin samaan aikaan edellisenä vuonna tehdyssä Kouluterveyskyselyssä (Repo ym., 2020; Valtioneuvoston tiedepaneeli, 2020). Myös vuoden 2017 Kouluterveyskyselyssä luokkien 8 ja 9 oppilailta kysyttiin yksinäisyydestä, ja silloin se oli ollut hieman harvinaisempaa (9.5 %) kuin vuonna 2019 (10.7 %). Yksinäisyyden kokemukset olivat koronakeväänä kuitenkin jopa 40 prosenttia suurempia edelliseen kevääseen verrattuna (Repo ym., 2020; Valtioneuvoston tiedepaneeli, 2020), joten

kyseessä ei todennäköisesti ole trendinomainen yksinäisyyden lisääntyminen (Kouluterveyskysely, 2019; Repo ym., 2020).

Etäkoulun aikaisessa lasten ja nuorten hyvinvoinnissa havaittiin myös muita eroja normaalioloihin nähden. Yläkoulun kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaiset olivat ahdistuneempia kuin aiempien keväiden Kouluterveyskyselyissä (Repo ym., 2020; Valtioneuvoston tiedepaneeli, 2020). Vuodesta 2013 vuoteen 2019 kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta kokevien osuus nousi 11.3 prosentista 12.9 prosenttiin (Kouluterveyskysely, 2019), mutta koronakevään kyselyssä ahdistuneita oli jopa 18.6 prosenttia (Repo ym., 2020) eli huomattavasti enemmän kuin koskaan aiemmin.

Koronakevään on todettu myös kuormittavan nuoria. Esimerkiksi lukiolaisbarometrissä etäopiskelun koki henkisesti raskaaksi 60 prosenttia vastaajista, kun edellisenä keväänä vastaava luku oli 40 prosenttia (Suomen lukiolaisten liitto, 2020). Vaikka lukiolaisten uupumus on näyttänyt trendinomaisesti lisääntyvän viime vuosina (Kouluterveyskysely, 2019), vaikuttaisi siltä, että määrällisesti yhä useampi tunsi kuormittuvansa etäopiskelun aikana. Lisäksi peruskoululaiset kertoivat koronakeväänä olleen vaikeuksia muun muassa tehtävien tekemisessä (Repo ym., 2020; Valtioneuvoston tiedepaneeli, 2020).

Toisaalta saman tutkimusaineiston mukaan etäopiskelun todettiin kuitenkin sujuvan melko hyvin ja esimerkiksi kiusaamista oli etäkouluaikana vähemmän (2.1 % vrt. 5.7 %, joka on oppilaiden etäkouluaikana tekemä arvio aiemmista kokemuksista; Herkama & Repo, 2020; Repo ym., 2020). Kiusaamisen huomattava väheneminen näkyy myös verrattaessa kevään tietoa aiempien keväiden tutkimuksiin, joiden mukaan toistuvasti kiusaamista oli kokenut yli 10 prosenttia peruskoulun oppilaista (esim. Sainio ym., 2019). Myös Vanhempainliiton huoltajille suuntaaman kyselyn perusteella etäkoulu toisaalta aiheutti huolta sekä vanhempien omasta että lasten jaksamisesta ja opiskelumotivaatiosta, mutta toisaalta oli myös myönteinen rauhoittumisen ja perheen sisäisiä suhteita lähentävä ajanjakso, joka lisäsi huoltajien ymmärrystä myös lasten koulunkäynnistä (Suomen Vanhempainliitto, 2020).

Edellä kuvatut havainnot liittyvät lasten ja nuorten sekä perheiden kokemuksiin. Tässä tutkimuksessa kartoitamme koulun henkilökunnan näkemyksiä oppilaiden hyvinvoinnista etäkoulun ajalta. Henkilökunnan näkökulma on tärkeää huomioida, jotta saadaan kattava kuva etäkoulun toimivuudesta. Erityisen tärkeää on tarkastella, ovatko henkilökunnan näkemykset samanlaisia vai erilaisia kuin oppilaiden ja huoltajien näkemykset. Näin voidaan pohtia esimerkiksi sitä, jääkö henkilökunnalta tunnistamatta

hyvinvointiin liittyviä ongelmia. Lisäksi koulun henkilökunnan toiminta ja käsitykset ovat tärkeä lähtökohta koulun hyvinvointityön kehittämiselle etäkouluaikana.

Ensimmäinen tavoitteemme oli ymmärtää, mitä asioita koulun henkilökunta piti oppilaiden hyvinvoinnin kannalta ongelmina etätyöskentelyn aikana, ja tutkimme, olivatko etäkouluajan huolet erilaisia tai voimakkaampia kuin alkuvuonna normaaliajan huolet. Tutkimme myös huolien yhteyttä vastaajan ammattiryhmään (rehtori, aineenopettaja, luokanopettaja, koulunkäynninohjaaja ja erityisopettaja), omaan uupumukseen sekä siihen, työskentelikö hän etänä vai koululla. Erityisesti etänä työskennelleet saattoivat havaita ongelmat eri tavalla kuin kouluilla työskennelleet, ja toisaalta eri ammattiryhmään kuuluvilla voi olla erilainen suhde oppilaisiin, mikä saattaa vaikuttaa ongelmien havaitsemiseen. Huomioimme myös vastaajan sukupuolen ja koulutyypin.

Aiemmin oppilaisiin ja huoltajiin kohdistuvissa tutkimuksissa on esitetty myös etäkoulun myönteisiä puolia (Herkama & Repo, 2020; Suomen Vanhempainliitto, 2020). Kysyimme näin ollen myös, millaisia myönteisiä havaintoja henkilöstöllä on oppilaiden hyvinvoinnista. Lisäksi kartoitimme, missä määrin oppilaisiin oli vaikea saada yhteyttä etäkoulun aikana eli miten suurena ongelmana henkilökunta piti ns. ”kadonneita oppilaita”, joista poikkeusolojen aikana oli mediassakin huolipuhetta (Manner, 2020). Kysyimme myös, miten näitä tilanteita selvitettiin. Henkilökunnan kokemusten tunnistaminen auttaa jatkossa kouluja löytämään ja hyödyntämään yhä paremmin oppilaiden hyvinvointia ja oppimista tukevia toimintatapoja, jos vastaavaan poikkeustilanteeseen päädytään uudelleen.

Menetelmät

Aineiston kuvaus

Tämä tutkimus on osa Yhteistyöllä hyvinvointia kouluyhteisöön -hanketta, jossa selvitetään kannustavan ja hyvinvointia tukevan kouluyhteisön tunnusmerkkejä. Tutkimushankkeeseen kutsuttiin alun perin kaikki Keski-Suomen kuntien koulut, ja se kohdentui koulujen koko henkilökuntaan. Alkuvuonna 2020 toteutettuun (13.1.–14.2.2020) Hyvinvointityön ja työyhteisön hyvinvoinnin kyselyyn vastasi 437 henkilökunnan jäsentä 48 koulusta. Tämä *alkuvuoden kysely* toimii tutkimuksemme vertailutietona edustaen normaalioloja. COVID-19-viruksen aiheuttaman poikkeusajan vaikutuksia huoliin, joita henkilöstöllä oli oppilaiden hyvinvoinnista, tutkittiin toukokuussa jatkokyselyllä. Tämä *poikkeusolokysely* oli avoinna kahden viikon ajan (12.5.–31.5.2020) heti poikkeusolojen päätyttyä, ja siinä käytettiin samoja kysymyksiä hyvinvoinnin huolista kuin alkuvuoden kyselyssä.

Linkki poikkeusolokyselyyn lähetettiin alkuvuoden kyselyyn vastanneiden koulujen rehtoreille, ja heitä pyydettiin välittämään se opetus- ja ohjaushenkilökunnalle. Myös rehtoreita pyydettiin vastaamaan kyselyyn. Poikkeusajankohtaa koskevaan kyselyyn tuli vastauksia 270 henkilökunnan jäseneltä 27 koulusta. Vastaajista 203 ilmoitti vastanneensa alkuvuoden kyselyyn. Aineisto voitiin kuitenkin varmuudella yhdistää yksilötasolla vain 87 vastaajan osalta, jotka olivat kummassakin kyselyssä antaneet tunnistetiedot.

Vastaajista yli puolet (57.1 %) työskenteli poikkeusolojen aikana pääsääntöisesti etänä, 26.1 prosenttia työskenteli osittain etänä ja osittain koululla ja loput 16.8 prosenttia oli pääsääntöisesti koululla. Vastaajien ammattiryhmät jaettiin kuuteen pääryhmään ensisijaisen työnkuvan mukaan (suhteelliset osuudet alkuvuoden ja poikkeusolokyselyn vastaajista): *aineenopettajat* (23.8 % ja 32.1 %), *luokanopettajat* (31.7 % ja 29.5 %), *koulunkäynninohjaajat* (17.6 % ja 19.0 %), *erityisopettajat* (9.5 % ja 8.6 %; ml. erityisluokanopettajat) ja *rehtorit* (5.8 % ja 6.0 %, ml. vararehtorit). Loput henkilöstön vastaajaryhmistä huomioitiin ryhmänä *muut* (11.9 % ja 4.9 %, ml. psykologit, kuraattorit, opinto-ohjaajat, vahtimestarit, koulusihteerit, siivous- ja ruokapalveluiden henkilökunta), jotka erillisinä ammattiryhminä olivat aineistossa heikosti edustettuina.

Alkuvuoden ja poikkeusolokyselyn vastaajista suurin osa toimi yhtenäiskouluissa (47.7 % ja 55.8 %), alakouluja edusti 37.2 % ja 27.3 % ja yläkouluja 16.9 % ja 15.2 %. Kummassakin kyselyssä vastaajista 80.0 prosenttia oli naisia; miehiä oli alkuvuoden kyselyn vastaajista 19.2 prosenttia ja poikkeusolokyselyn vastaajista 18.5 prosenttia. Loput alle 2 prosenttia ei halunnut vastata sukupuolta koskevaan kysymykseen.

Mittarit

Hyvinvoinnin huolet

Poikkeusolokyselyssä kysyttiin ”Kuinka suurena huolen aiheena seuraavat asiat mielestäsi näyttäytyivät koulussasi poikkeusolon (etätyöskentely) aikana?” ja alle oli listattu 16 mahdollista huolenaihetta (ks. kuvio 1). Näistä 15:tä kysyttiin myös alkuvuoden kyselyssä muodossa ”Kuinka suurena huolenaiheena seuraavat asiat näyttäytyvät koulussasi tällä hetkellä?”. Uudeksi huolenaiheeksi poikkeusolokyselyyn lisättiin ”Oppilaiden puutteelliset tietotekniset taidot”. Huolenaiheet esitettiin vastaajille satunnaisessa järjestyksessä, ja vastausvaihtoehdot olivat (1) ei huolta, (2) vähän, (3) jonkin verran ja (4) suuri huoli.

Etäkoulun kielteiset ja myönteiset puolet oppilaille

Avoimella kysymyksellä kartoitettiin lisäksi muita vastaajissa heränneitä huolenaiheita sekä mahdollisia myönteisiä asioita: ”Millaisia muita oppilaisiin/työyhteisöön

liittyviä huolenaiheita poikkeusolon aikana heräsi? Entä minkälaisia hyviä asioita huomasit oppilaiden ja/tai työyhteisön kannalta?” Lisäksi kyselyn lopussa annettiin tilaa muulle palautteelle poikkeusoloista ja sen myönteisistä ja kielteisistä vaikutuksista: ”Mitä muuta haluat kertoa tutkijoille poikkeusolojen työolosuhteista tai sen vaikutuksista oppilaisiin (myönteisiä tai kielteisiä asioita)?”

Lisäksi yhteydenpidon vaikeuksia (ns. kadonneet oppilaat) selvitimme avoimella kysymyksellä: ”Kuinka moneen opettamaasi/ohjaamaasi oppilaaseen ei saatu yhteyttä lainkaan tai hyvin harvoin? Saatiinko näiden oppilaiden tilanne selvitettyä? Minkälaisten vaikeuksien ajattelet olleen taustalla ensisijaisesti (esim. oppilaan puutteelliset tietotekniset välineet tai taidot, psykososiaaliset ongelmat jne.)?”

Taustamuuttujat huolten kokemusten selittäjinä

Sukupuoli. Vastaajat valitsivat vaihtoehdoista (1) *nainen*, (2) *mies*, (3) *muu*, (4) *en halua vastata*.

Työskentely poikkeusolojen aikana. Vastaajilta kysyttiin, miten he työskentelivät poikkeusolojen aikana, ja vastauksia hyödynnettiin analyyseissä numeerisesti: (1) *Tein kokonaan etätöitä*, (2) *Tein osittain etätöitä, osittain koululla* ja (3) *Tein pääsääntöisesti töitä koululla.* Yksi valitsi vaihtoehdon *Minut siirrettiin toisiin tehtäviin / lomautettiin*, ja tämä vastaus koodattiin puuttuvaksi.

Vastaajan uupumus. Uupumuksen itsearvioinnissa käytettiin seitsemää kysymystä lyhyestä BBI-9-mittarista (9-item Bergen Burnout Inventory, Feldt ym., 2014; Salmela-Aro ym., 2011). Kyselyä lyhennettiin mahdollisimman paljon; alkuperäisestä mittarista jätettiin pois kysymykset, jotka arvioimme epäoleellisiksi poikkeusolojen aikana. Uupumusmittarista poistettiin näin ollen kohta ”Kun aloitin nykyisen työni, odotin työltäni ja aikaansaannoksiltani enemmän kuin nyt”. Lisäksi kohta ”Tunnen hukkuvani työhön” oli jäänyt pois kyselystä virheellisesti. Kysymyksiin vastattiin vaihtoehdoilla (1) *täysin eri mieltä*, (2) *melko eri mieltä*, (3) *osittain eri/samaa mieltä*, (4) *melko samaa mieltä* ja (5) *täysin samaa mieltä*. Cronbachin alpha -kerroin poikkeusolokyselyssä seitsemällä muuttujalla oli .76 ja alkuvuoden kyselyssä .85.

Ammattiryhmä. Vastaaja valitsi oman ammattinimikkeensä eri ryhmistä, jotka luokiteltiin kuuteen pääryhmään: aineenopettajat, luokanopettajat, erityisopettajat (ml. erityisluokanopettajat), koulunkäynninohjaajat (ml. nuoriso-ohjaajat), rehtorit (ml.,

apulaisrehtorit) ja muut (mm. oppilaanohjaajat, kuraattorit, psykologit, koulusihteerit, vahtimestarit, ruokapalveluiden ja puhtaanapidon työntekijät)[1].

Aineiston analysointi

Tarkastelimme ennakolta annettuja oppilaisiin liittyviä hyvinvoinnin huolia keskiarvotasolla asettaen ne suuruusjärjestykseen poikkeusolokyselyn arvioiden perusteella. Vertasimme poikkeusoloajan huolenaiheiden arvioita alkuvuonna tehdyn kyselyn vastauksiin riippumattomien otosten *t*-testillä (kuvio 1), ja lisäksi erot testattiin toistomittauksen *t*-testillä rajatulla aineistolla, johon otettiin mukaan ne 87 vastaajaa, jotka voitiin yhdistää alkuvuoden ja poikkeusolojen kyselyissä (rajatun aineiston tulokset artikkelin verkkoliitteenä: liite 1). Rajatun aineiston ja muiden vastaajien huolenaihearviot eivät eronneet poikkeusolokyselyssä merkitsevästi toisistaan, joten huoliarvioiden osalta rajatun aineiston voidaan katsoa edustavan koko aineistoa (liite 2).

Regressioanalyysin avulla tutkimme lisäksi, olivatko huolien arvioinnit yhteydessä etänä työskentelemiseen poikkeusoloaikana, vastaajan omaan uupumukseen, ammattiryhmään, sukupuoleen ja koulutyyppiin (alakoulu, yhtenäiskoulu, yläkoulu). Tulokset esitetään artikkelin verkkoliitteinä (liitteet 3–4). Kaikki tilastolliset testit (*t*-testit ja regressioanalyysin estimaatit) arvioimme tasolla $p < .05$.

Avoimista vastauksista keskityimme niihin, jotka liittyivät oppilaiden etäkoulunkäyntiin ja hyvinvointiin eli jätimme pois henkilökunnan työhyvinvointiin ja työyhteisöön liittyvät vastaukset. Aineistoa analysoitiin luokitellen vastaukset kolmen esiin nousevan pääteeman alle, ja kuhunkin teemaan liitettiin useampia alateemoja (kuvio 2): (1) *etäkoulun soveltuvuus*, (2) *etäkoulu psyykkisen hyvinvoinnin ja oppijana kehittymisen näkökulmasta* ja (3) *etäkoulu sosiaalisen kanssakäymisen ja vuorovaikutuksen näkökulmasta*. Koska vastaukset yhteydenpidon vaikeuksista edustivat myös sosiaalisen vuorovaikutuksen näkökulmaa, nämä vastaukset sisällytettiin myös vuorovaikutusta käsittelevän pääteeman aiheiksi. Artikkelin verkkoliitteessä (liite 5) on analyysiluokitus taulukkona alaluokkineen ja sitaattiesimerkkeineen.

[1] Alkuvuoden kysely kattoi laajasti koko koulun henkilöstön, kun taas poikkeusolokysely pyydettiin välittämään opetus- ja ohjaushenkilökunnalle. Muun henkilökunnan vastauksia tuli suhteessa vähän kumpaankin kyselyyn. Muut-ryhmän heterogeenisyyden takia sitä ei tarkastella tutkimuksessa, mutta se pidettiin mukana analyyseissa.

Tulokset

Vastaajien arviot huolten suuruudesta poikkeusolojen aikana verrattuna alkuvuoteen

Kouluhenkilökunnan suurimmaksi huolenaiheeksi poikkeusolojen aikana nousivat oppimisvaikeudet ja seuraaviksi oppilaiden huoltajien jaksaminen ja hyvinvoinnin ongelmat sekä oppilaiden yksinäisyys ja elämänhallinnan ongelmat (kuvio 1). Oppimisvaikeuksien, yksinäisyyden ja uupumuksen osalta huoli oli tilastollisesti merkitsevästi suurempi poikkeusolojen aikana kuin alkuvuonna, kun käytettiin riippumattomien otosten *t*-testiä. Toistomittauksella tulokset olivat samansuuntaiset, mutta oppimisvaikeuksien osalta ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä (ks. liite 1).

Yhdeksän viidestätoista huolesta arvioitiin tilastollisesti merkitsevästi vähäisemmiksi poikkeusolojen aikana kuin normaalioloissa. Huolenaiheista erityisesti ne, jotka liittyivät oppilaiden ongelmakäyttäytymiseen, oli alkuvuodesta arvioitu merkittävämmiksi kuin poikkeusoloaikaan (oppilaiden levottomuus, häiriökäyttäytyminen, epäkunnioittava käyttäytyminen, kiusaaminen ja riidat). Myös mielenterveyden ongelmat, liiallinen digitaalisten laitteiden käyttö ja fyysisen terveyden ongelmat koettiin vähäisempinä huolenaiheina poikkeusolojen aikana. Koko aineiston keskiarvojen osalta myös fyysinen turvallisuus ja toistomittauksessa elämänhallinnan ongelmat olivat suurempia huolenaiheita alkuvuonna kuin poikkeusolojen aikana.

#Kuvio 1

Vastaajien huolien yhteys taustatekijöihin ja etätyöskentelyyn; vastaajan oman uupumuksen vaikutus on otettu huomioon

Nostamme regressioanalyysin tuloksista tässä esille vain selkeät trendit. Taulukot kokonaisuudessaan löytyvät verkkoliitteistä 3 ja 4.

Etätyöskentely ja vastaajan uupumus. Huoli oppilaiden hyvinvoinnista oli tilastollisesti merkitsevästi suurempi etätyöskentelevillä kuin niillä, jotka työskentelivät poikkeusolojen aikana pääsääntöisesti koululla, lukuun ottamatta joitain ryhmässä ja fyysisesti koululla toimimiseen liittyviä huolia (fyysinen turvallisuus, häiriökäyttäytyminen, epäkunnioittava käyttäytyminen, kiusaaminen ja riidat). Lisäksi vastaajien uupumus oli yhteydessä suurempaan huoleen oppilaista lukuun ottamatta huolta kiusaamisesta ja riidoista poikkeusoloaikana.

Ammattiryhmät. Ammattiryhmistä erottuivat selkeästi koulunkäynninohjaajat: he olivat muita ryhmiä huolestuneempia useista hyvinvoinnin osa-alueista sekä alkuvuoden että poikkeusolojen kyselyssä. Erityisesti ulkoiseen ongelmakäyttäytymiseen liittyvissä asioissa ero muihin ryhmiin oli systemaattinen (levottomuus, häiriökäyttäytyminen, epäkunnioittava käyttäytyminen, kiusaaminen ja riidat). Alkuvuonna koulunkäynninohjaajat olivat tilastollisesti merkitsevästi muita ryhmiä enemmän huolissaan myös yksinäisyydestä, uupumuksesta ja fyysisestä turvallisuudesta, ja poikkeusolokyselyssä he olivat luokanopettajia enemmän huolissaan elämänhallinnasta, uupumuksesta, mielenterveydestä ja poissaoloista.

Muiden vastaajaryhmien tulokset eivät olleet niin yhdenmukaisia. Poikkeusoloaikana rehtorit ja erityisopettajat erottuivat kuitenkin tilastollisesti merkitsevästi luokan- ja aineenopettajista useiden huolenaiheiden suhteen: Rehtorit olivat erityisen huolissaan oppilaiden oppimisvaikeuksista, uupumuksesta, elämänhallinnasta ja mielenterveydestä sekä oppilaiden huoltajien jaksamisesta ja hyvinvoinnista. Erityisopettajien huolissa korostuivat oppimisvaikeudet, elämänhallinta, puutteelliset tietotekniset taidot, levottomuus ja huoltajien jaksaminen ja hyvinvointi, ja he olivat luokanopettajia enemmän huolissaan myös poissaoloista ja mielenterveydestä. Alkuvuoden aineistoissa rehtoreiden ja erityisopettajien ero luokan- ja aineenopettajiin oli vähäisempää: Ainoastaan huoli huoltajien jaksamisesta ja hyvinvoinnista oli tilastollisesti merkitsevästi suurempi rehtoreilla ja erityisopettajilla kuin luokan- ja aineenopettajilla, ja lisäksi erityisopettajat olivat enemmän huolissaan oppilaiden mielenterveydestä ja poissaoloista kuin luokanopettajat.

Luokan- ja aineenopettajien erot näkyivät joissain huolenaiheissa: Aineenopettajat olivat enemmän huolissaan poissaoloista, poikkeusolokyselyssä mielenterveydestä ja alkuvuoden kyselyssä elämänhallinnasta ja uupumuksesta. Luokanopettajat taas olivat enemmän huolissaan poikkeusoloaikana oppilaiden levottomuudesta ja alkuvuonna huoltajien jaksamisesta ja hyvinvoinnista.

Koulutyyppi ja koulun koko. Monet huolenaiheet olivat suurempia yläkoulussa kuin alakoulussa sekä alkuvuonna että poikkeusolojen aikana (elämänhallinta, uupumus, mielenterveyden ongelmat, poissaolot, fyysisen terveyden ongelmat, häiriökäyttäytyminen ja epäkunnioittava käyttäytyminen). Poikkeusolon aikana olivat lisäksi tilastollisesti merkitsevästi suurempia huolia yläkouluissa oppimisvaikeudet, huoltajien jaksaminen ja hyvinvointi sekä puutteelliset tietotekniset taidot ja alkuvuoden kyselyssä yksinäisyys, digitaalisten laitteiden käyttö, kiusaaminen ja riidat.

Kuvaukset hyvinvoinnin huolista ja etäkoulun myönteisistä puolista

Avointen vastausten kuvauksissa tuli esiin, että etäkoulu sujui kaiken kaikkiaan yllättävän hyvin ja että suurin osa oppilaista selviytyi hienosti. Vain muutamassa vastauksessa oli selkeästi kielteinen sävy ja vastaajan oli vaikea sanoa mitään myönteistä etäkoulusta. Usein vastauksissa kuitenkin näkyi vastakkainasettelu: etäkoulussa on myönteisiä ja kielteisiä puolia ja joillekin se sopii ja joillekin ei.

#Kuvio 2

Etäkoulun soveltuvuus

Vastauksissa tuli esille useita näkökulmia siitä, miten etäkoulu soveltui oppilaille. Osassa vastauksia todettiin, että etäkoulussa *toisintuu* oppilaiden suoriutuminen sen mukaan, miten he pärjäävät normaalisti. Osassa taas kuvattiin, että koulunkäynnin *vaikeudet syvenivät* etäkoulussa ja että etäkoulu ei sopinut kaikille. Eniten mainintoja tuli kuitenkin siitä, että joillekin oppilaille *etäkoulu sopi, jopa paremmin kuin lähikoulu*: *"*Oppilaani hoitivat hommansa koko etäopetuksen ajan hyvin ja jotkut jopa loistavasti. Joillekin etäopetus sopii paremmin kuin lähiopetus” (luokanopettaja).

Keskeinen havainto oli se, että etäkoulun soveltuvuutta on ennakkoon vaikea tietää, vaan se tuotti myös *yllätyksiä*: ”Ne, joilla ei hommat välttämättä sujuneet niin hyvin koulussa, yllättikin etäopetuksessa positiivisesti” (aineenopettaja), ”Joku hyvinkin omatoiminen ei osannutkaan tehdä hommia kotona” (luokanopettaja) ja ”Oli yllättävää huomata, kuinka erilaisia oppimistuloksia oppilailta tuli etäopetuksen aikana. Ei pystynyt ennalta arvaamaan, kenellä homma toimii ja kenellä ei” (aineenopettaja).

Etäkoulu oppilaiden psyykkisen hyvinvoinnin ja oppijana kehittymisen näkökulmasta

Jotkut vastaajat havaitsivat oppilailla *jaksamisen ja psyykkisen hyvinvoinnin vaikeuksia*: ”Huomasin parinkin oppilaan kohdalla, että alkoi ilmaantua suurta apatiaa, jopa lähes masennusta. Kun päivittäin kysyin jokaiselta henkilökohtaisia kuulumisia, oli aina vastaukset parin kohdalla ’ei mitään, en jaksa, ei huvita’” (luokanopettaja). Muutaman mukaan ongelmat lisääntyivät ajan myötä ja katosivat kouluun palaamisen jälkeen. Oppilaat väsyivät myös ruudulla työskentelyyn: ”Vanhemmat raportoivat lapsillaan olleen levottomuutta, päänsärkyä ja huonoa oloa. Moni valitti, että ei jaksa enää istua ruudun edessä” (luokanopettaja). Yksi vastaaja oli huolissaan myös nettiriippuvuudesta.

Moni totesi myös, että työkuorma kasvoi helposti suureksi erityisesti tunnollisilla oppilailla ja oppilailla, joilla on oppimisen vaikeuksia. Työkuormaa selitettiin myös samankaltaisten tehtävien kasautumisella, kun tehtävien määrää ja suoritustapaa ei koulun puolelta koordinoitu, ja toisaalta liian laaja-alaisisilla tehtävillä. Kuormittavaksi nähtiin myös se, että oppilaat joutuivat etsimään tehtäviä eri kanavista ja pitkien viestien joukosta. Muutamassa kommentissa nostettiin esiin myös huoli oppimisen vaikeuksien lisääntymisestä erityisesti tukea tarvitsevilla oppilailla, ja muutamat vastaajat pohtivat erityisopetuksen riittämättömiä resursseja ja sitä, että oppilashuolto ja erityisopetus eivät pysyneet etäopetuksen tuomissa muutoksissa mukana.

Monen mielestä etäkouluaika ei kuitenkaan herättänyt sen enempää huolia kuin normaali koulunkäynti. Jotkut oppilaat pitivät etäkoulua mukavana, olivat innostuneita ja nauttivat tehtävien teosta: ”Oppilaani suhtautuivat etäopetukseen myönteisesti lähes poikkeuksetta. Monet tuntuivat nauttivan tehtävistä ja videotunneista ja sain paljon myönteistä palautetta heiltä ja vanhemmilta. Ujommille oppilaille opiskelumuoto oli vapauttava ja uutta luova” (luokanopettaja).

Itsenäisen työskentelyn kehittymistä eli omatoimisuutta, vastuunottoa ja itseohjautuvuutta kuvattiin monissa vastauksissa etäkoulun myönteisenä puolena: ”Joidenkin oppilaiden itseohjautuvuus lisääntyi ja jokainen sai työskennellä aiempaa enemmän omassa rytmissään” (luokanopettaja). Eräs erityisluokanopettaja kuvasi yllättyneensä, miten jopa vaativan erityisen tuen tarpeessa olevat oppilaat ottivat vastuuta ”oppimisestaan, työskentelystään ja aikatauluistaan”. Toisaalta vaikeuksia huomattiin olevan oppilailla, joilla on toiminnanohjauksessa puutteita tai joilla ei ole riittävää itseohjautuvuutta ja omatoimisuutta etäopiskeluun. Yksi koulupsykologi totesikin, että ”toiminnanohjauksen ja elämänhallinnan vaikeudet tulivat selvemmin esille”.

Tietoteknisten taitojen omaksuminen ja digiloikka saivat runsaasti mainintoja etäkoulun myönteisinä puolina. Esille nostettiin kuitenkin myös vaikeuksia, joiden syyksi mainittiin esimerkiksi yhtenäisten käytänteiden puuttuminen sen suhteen, miten ja millaisin ohjelmin opetusta voitiin tarjota, sekä välineiden tai tuen puuttuminen: ”Oppilailla haaste löytää annetut tehtävät, kun opettajat käyttivät eri kanavia tehtävienannossa” (koulunkäynninohjaaja). Vastauksissa huomioitiin myös se, ettei kaikilla oppilailla ollut käytössään tarvittavia välineitä tai tukea niiden ja eri ohjelmien käyttöön: ”Mikäli jatkossa on samanlaista edessä, tarvitsisivat kaikki oppilaat omat tietokoneet ja opastuksen niiden käyttöön” (aineenopettaja).

Kodin tuen ja huoltajien merkitys todettiin monissa vastauksissa opiskelun sujumisen kannalta suureksi: ”Vanhempien tuki ja yhteistyö kodin kanssa oli tärkeää opetuksen onnistumiseksi” (koulunkäynninohjaaja). Myönteistä oli se, että suuri osa huoltajista sitoutui etäkouluun ja moni oppilas sai kotoa tukea koulunkäyntiin ja tietoteknisiin asioihin. Koti–koulu-yhteistyön kuvattiin niin ikään kehittyneen: lasten perheet ja heidän asiansa tulivat tutummaksi koulujen henkilökunnalle ja toisaalta vanhempien ymmärrys lastensa koulunkäynnistä ja oppimisesta lisääntyi etäkoulun aikana. Muutamassa vastauksessa tosin todettiin, että tuki oli liiallistakin, mitä pidettiin ongelmallisena oppilaan oppimisen ja itseohjautuvuuden kehittymisen kannalta: ”Osa vanhemmista teki ihan liikaa oppilaiden puolesta. – – Esim. matematiikan tehtävät tulivat aina ajallaan ja täydellisesti tehtyinä. Sitten kun etäjakson loputtua pidettiin koulussa koe, ei oppilas osannut juuri mitään” (erityisluokanopettaja).

Huoltajien jaksaminen ja perheiden väliset erot tuen tarjoamisessa nousivat esiin merkittävänä ja lasten tasa-arvoa uhkaavana huolenaiheena useissa vastauksissa: ”Ne, joilla koti tuki kotona opiskelua, olivat selkeästi paremmassa asemassa kuin ne, joilla ei ollut aikuista auttamassa” (luokanopettaja). Eräs opettaja totesi kodeille jääneen liikaakin vastuuta: ”Omantoiminnanohjauksessa tukea tarvitsevat eivät aina saaneet riittävästi tukea. On pelottava ajatus, että vanhempien osallistuminen tai osallistumattomuus lapsensa koulunkäyntiin vaikuttaa lapsen oppimistuloksiin ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin silloin kun opetusympäristö on jokin muu kuin koulu” (luokanopettaja).

Etäkoulu sosiaalisen kanssakäymisen ja vuorovaikutuksen näkökulmasta

Yhteydenpito oppilaisiin etäkoulun aikana saattoi olla hankalaa. Noin kaksi kolmannesta oli saanut yhteyden poikkeusolon aikana kaikkiin oppilaisiin. Heistä alle puolet kuvasi joitain vaikeuksia esimerkiksi tehtävien palauttamisessa tai etätapaamisiin osallistumisessa. Selkeitä vaikeuksia yhteydenpidossa oli ollut 14 prosentilla vastaajista. Vastausten mukaan kyseessä oli usein yksi tai muutama oppilas, joihin ei saatu yhteyttä. ”Noin puoleen oppilaista ei saanut aina yhteyttä. Saattoi mennä useita päiviä radiohiljaisuudessa. Kohdallani tuli yksi joka ei vastannut kertaakaan” (koulunkäynninohjaaja).

Syiksi yhteydenpidon vaikeuksiin mainittiin oppilaiden henkilökohtaiset ongelmat, motivaatio-ongelmat, perheisiin liittyvät tekijät sekä puutteet oppilaan omassa toiminnanohjauksessa ja ajanhallinnan taidoissa. Joissain vastauksissa myös tietotekniset ongelmat nähtiin syyksi yhteydenpidon vaikeuksiin.

Yhteydenpidon vaikeuksia yritettiin selvittää yhteistyössä koulun henkilöstön, opettajien, ohjaajien, oppilashuollon tiimin ja muiden toimijoiden kesken. Useampikin vastaaja mainitsi, että oppilaat oli viimein tavoitettu puhelimitse niin kutsutun tsempparitoiminnan avulla: ”Kaikki saatiin lopulta kiinni, tsempparіohjaajat, luokanohjaajat, opot ja erityisopettajat tekivät tässä kyllä hienoa työtä meidän koulussa!” (aineenopettaja). Lisäksi yhteyden ottamista huoltajiin pidettiin tärkeänä ja tehokkaana keinona: ”Meillä oli käytössä mielestäni toimiva malli, jossa luokanohjaaja ottaa yhteyden vanhempiin, oppilaaseen ja kotiin ja yhdessä sovittiin toimintatavoista. Jos päädyimme kaikki tähän palaveriin, oppilaat usein sitoutuivat hyvin sen jälkeen tehtäviin” (koulunkäynninohjaaja). Muutama maininta aineistossa oli yhteydenotosta sosiaalitoimeen tai lastensuojeluun. Joitain oppilaita oli myös siirretty lähiopetukseen kesken etäkoulujakson.

Joistain vastauksista näkyi, että yhteydenpitoon joutui käyttämään useita eri kanavia ja siihen kului paljon aikaa: ”Pitkällä tähtäimellä tiettyjen oppilaiden kanssa työskentely ajautuisi umpikujaan, koska heitä pitää jokaisella tunnilla ’metsästää’” (aineenopettaja). Lisäksi ongelmalliseksi koettiin se, jos oppilaita koskeva yhteistyö ja tiedonsiirto ei toiminut koulun sisällä: ”Käytännössä kävi usein niin, että aineenopettajat eivät infonneet luokanohjaajia pudokkaista eivätkä luokanohjaajat tajunneet seurata tekemättömiä tehtäviä” (koulunkäynninohjaaja).

Vuorovaikutusta oppilaiden kanssa etäkoulussa kuvattiin usein myönteisesti. Oppilaisiin tutustui paremmin ja kommunikointi erityisesti hiljaisten ja ujojen oppilaiden kanssa sujui helpommin: ”Hyvää oli se, että opin tuntemaan oppilaitani todella paljon paremmin, heidän rytmiään ja oppimistaan sekä työskentelytapojaan. Samoin läheisempi tuttavuus heiltä minuun syntyi ja uskalsivat etäopetuksen jatkuessa yhä helpommin avautua sekä lähestyä minua asioineen” (luokanopettaja). ”Vuorovaikutus oppilaiden kanssa oli jopa helpompaa ja aidompaa ja henkilökohtaisempaa kuin koulussa” (luokanopettaja).

Vastaajilla oli kuitenkin monenlaisia kokemuksia vuorovaikutuksesta. Jotkut kuvasivat etävuorovaikutuksen toimineen uusilla työkaluilla: ”Uudenlaiset kokemukset oppilaan ohjaamisesta (etätyökaluilla) pienryhmissä, joissa vuorovaikutusta syntyi paljon opettajan ja oppilaan välillä sekä oppilaiden kesken” (luokanopettaja). Toisten mielestä vuorovaikutus ei ollut ollut erityisen toimivaa esimerkiksi yksipuolisuutensa vuoksi: ”Etäopetus voisi toimia, jos nuoretkin olisivat aktiivisempia liveopetuksessa” (aineenopettaja). Yksi vastaaja oli huolissaan väärinymmärrysten lisääntymisestä etävuorovaikutuksessa, ja muutamat totesivat sen puutteelliseksi verrattuna kasvokkain kommunikointiin.

Avun välittäminen etäyhteyksillä oppilaille oli herättänyt joissakin vastaajissa huolta: ”avun pyytäminen tehtäviin ei yhtä toimivaa kuin koulussa” (aineenopettaja) ja ”etänä on välillä vaikea auttaa – – Oppilaiden oppimisen ja ennen kaikkea voinnin seuraaminen on etäyhteyksillä huomattavan haastavaa” (opinto-ohjaaja). Eräs koulunkäynninohjaaja sanoi kuitenkin, että oppilaan yksilöllisten ominaisuuksien lisäksi etäkoulun soveltuvuuteen vaikuttaa ”millaisin ratkaisuin etätyötä järjestettiin ja ohjattiin”.

Ryhmätoiminnasta ja vertaissuhteista nostettiin myönteisinä asioina esiin kiusaamisen ja ryhmäpaineen puuttuminen: ”Ei ollut riitoja eikä kiusaamista” (erityisopettaja), ”ryhmäpaineen puuttuessa jotkut ’kovikset’ opiskelivat paremmin kuin ennen” (aineenopettaja), ”Osa hiljaisemmista nuorista on kokenut etäopetusajan psyykkisesti rennommaksi, kun ei ole tarvinnut ’esittää’ mitään roolia vertaisryhmälle – on saanut olla oma itsensä” (aineenopettaja).

Lisäksi työrauha ja sen vaikutus keskittymiskykyyn mainittiin monissa vastauksissa: ”Moni oppilaista kertoi, että on pystynyt keskittymään paljon paremmin kotona opiskeluun ja tulokset paranivat huomattavasti – keskittymisen merkitys oli monelle ahaa-elämys” (aineenopettaja). Jotkut vastaajat tosin tunsivat huolta siitä, että kaikkien oppilaiden kotona työrauhaa ei ollut. Lisäksi osa vastaajista kuvasi, että oppilaat olivat yksinäisiä ja kaipasivat kouluun. Tästä eräs luokanopettaja totesi: ”Yksinäisyys vaivasi muutamia lapsia alkuun ennen kuin saatiin yhteiset opetustuokiot käyttöön.” Muutamissa vastauksissa lähiopetukseen paluun nähtiin tuoneen helpotusta: ”Oppilaat olivat tosi onnellisia päästessään kouluun ja takaisin sosiaaliseen oppimisympäristöön” (aineenopettaja).

Pohdinta

Koulujen siirtyminen etätyöskentelyyn COVID-19:n aiheuttamien poikkeusolojen takia on herättänyt pohdintaa ja huolta etäkoulun mahdollisista kielteisistä vaikutuksista oppilaisiin. Tämän tutkimuksen perusteella peruskoulujen henkilökunnan arvioimat hyvinvoinnin huolet eivät suurelta osin lisääntyneet. Päinvastoin valtaosa huolista arvioitiin vähäisemmiksi poikkeusolojen aikana kuin alkuvuodesta.

Tulos on luonnollinen ulkoista häiriökäyttäytymistä koskevien huolien osalta, mutta herättää kysymyksiä elämänhallinnan, digitaalisten laitteiden käytön, mielenterveyden ja fyysiseen terveyteen liittyvien huolten osalta, jotka myös arvioitiin hieman vähäisemmiksi huolenaiheiksi poikkeusolojen aikana kuin alkuvuonna. Huomionarvoista on myös, että koulun henkilökunta ei missään vastauksissa tuonut esille sitä, että oppilaat olisivat olleet ahdistuneita viruksen leviämisen takia tai muutoinkaan, mikä on yllättävää, sillä yläkoulun

oppilaat raportoivat huomattavasti enemmän ahdistuneisuutta koronakeväänä kuin aiemmin (Kouluterveyskysely, 2019; Repo ym., 2020).

Oleellista onkin pohtia, missä määrin henkilökunta pystyy etäkoulun aikana havaitsemaan ja tunnistamaan oppilaiden hyvinvoinnin ongelmia, kun oppilaat eivät ole päivittäin läsnä. Avoimista vastauksista tulikin esille, että ongelmien havaitseminen tuntui etäkoulun aikana vaikealta.

Etäkoulun selkeästi kielteisinä puolina nähtiin oppilaiden yksinäisyys, jaksamisen ongelmat ja mahdollinen oppimisvaikeuksien lisääntyminen. Ne näkyivät huoliarvioissa verrattuna alkuvuoteen, ja ne myös nousivat esiin avoimissa vastauksissa. Osalle etäkoulun uskottiin olevan vaikeaa myös itseohjautuvuuden vaatimusten ja motivaation ongelmien vuoksi. Lisäksi etäkoulun epätasa-arvoistava vaikutus oppilaiden hyvinvointiin ja oppimiseen herätti huolta: kotiolot ja huoltajien kyky tukea lapsiaan koulunkäynnissä vaihtelevat paljon. Myös erityisopetus ja oppilashuollon toimivuus ja yleisemmin avun välittyminen etäkoulussa huolestuttivat, ja niitä pidettiin tärkeänä kehittämisen kohteena. Poikkeusoloihin varautumisessa tulisikin kiinnittää huomiota etäkouluun liittyviin hyvinvointityön erityiskysymyksiin.

Tässä tutkimuksessa koulujen henkilökunta näki etäkoulussa kuitenkin paljon myönteisiäkin puolia, kuten myös lapsiin ja nuoriin sekä vanhempien näkemyksiin kohdistuvissa tutkimuksissa on todettu (Herkama & Repo, 2020; Suomen Vanhempainliitto, 2020). Monet huomasivat oppilaiden edistyneen tietoteknisissä taidoissa ja itseohjautuvuudessa. Monelle oppilaalle etäkoulun nähtiin sopivan jopa paremmin kuin tavallisen koulunkäynnin. Lisäksi, vaikka osasta etäkouluaikainen vuorovaikutus tuntui vaikealta, jotkut toivat esille, että etävuorovaikutus olikin edistänyt oppilaantuntemusta, syventänyt opettajan ja oppilaan vuorovaikutusta ja vahvistanut koti–koulu-yhteistyötä.

Myös vertaisryhmän aiheuttaman sosiaalisen paineen vähenemistä pidettiin oppilaiden kannalta myönteisenä. Tämä vastaa Herkaman ja Revon (2020) oppilaille suuntaaman kyselyn päätelmää: ”Siirtyminen etäopetukseen toi helpotusta monen oppilaan ihmissuhteisiin.” Onkin syytä muistaa, että joillekin normaali koulu on pahoinvoinnin lähde. Etäkoulussa on omat ongelmansa, mutta myös hyvät puolensa.

Aineistossamme koulun eri ammattiryhmät havaitsivat hyvinvoinnissa huolenaiheita eri tavoin, ja arviot olivat yhteydessä vastaajan omaan uupuneisuuteen sekä siihen, työskentelikö hän etänä vai koululla. Koulun henkilökunnan edustajien yksilöllinen tilanne ja työnkuva voivat siis vaikuttaa hyvinvoinnin ongelmien havaitsemiseen ja tunnistamiseen. Erityisesti koulunkäynninohjaajien huoliarviot olivat muita suuremmat. Tämä voi johtua

työnkuvasta: he ovat usein tukemassa oppilaita, joilla on vaikeaa. Tulos oli samanlainen kuin alkuvuoden kyselyssä, joten luultavasti arviot liittyvät yleisemmin työnkuvaan eivätkä vain etäkouluaikaan.

Uupuneemmat vastaajat arvioivat tyypillisesti huolenaiheet suuremmiksi sekä alkuvuoden että etäkouluajan kyselyssä. On mahdollista, että oma uupuneisuus ohjaa havainnoimaan ongelmia herkemmin tai vaihtoehtoisesti runsaasti ongelmia havaitsevat ja tunnistavat uupuvat herkemmin. Etänä työskentelevien suuremmat huolihavainnot voivat taas liittyä siihen, että koululla työskentelevät saivat keskittyä pieneen oppilasmäärään ja yksilöllisempään ohjaukseen kuin tavallisesti, jolloin huoliakin on vähemmän.

Kyselyssä emme kysyneet erikseen etäkouluaikana tehdystä hyvinvointityöstä. Vastaajat pohtivat kuitenkin myös sitä, miten etäkoulun toteuttamistapa voi vaikuttaa oppilaiden oppimiseen, vuorovaikutukseen ja hyvinvointiin. He pitivät etäkoulun toimivuuden kannalta tärkeinä yhteistyötä ja tiedon kulkua koulun sisällä ja huoltajien kanssa, henkilökunnan saamaa ohjeistusta sekä tarvittavien välineiden ja ohjelmien saatavuutta ja toimivuutta. Siihen, miten hyvin vuorovaikutus oppilaiden kanssa oli toiminut etäyhteyksien kautta, suhtauduttiin eri tavoin: osalla oli onnistumisen kokemuksia, osalla riittämättömyyden tunteita ja halua kritisoida etävuorovaikutusta. Nämä havainnot sopivat yhteen oppilaisiin kohdistuvan tutkimuksen kanssa, jossa opetusta toteutettiin hyvin eri tavoilla: ne oppilaat, jotka eivät saaneet videovälitteistä opetusta, kokivat kuuluvansa heikommin luokkayhteisöön ja olivat masentuneempia kuin ne, jotka osallistuivat videovälitteiseen opetukseen (Repo ym., 2020; Valtioneuvoston tiedepaneeli, 2020). Etäkoulun vuorovaikutusta ja hyvinvointityötä tukevien käytänteiden suunnittelu ja kehittäminen onkin tärkeää, jotta tulevaisuudessa kouluissa ollaan valmiimpia vastaavaan tilanteeseen.

Tutkimuksen rajoitukset

Tutkimuksesta on huomioitava, että se sijoittui alueellisesti vain Keski-Suomeen ja tutkimukseen osallistumiseen vaikutti poikkeusolojen kuormittavuus. Kysely oli avoinna etäkoulun päättymisestä lukukauden loppuun, joten vastaajilla toisaalta oli hyvä käsitys koko etäkoulun ajasta, mutta toisaalta uusi tilanne normaaliin työhön palatessa saattoi jo värittää etäkouluun liittyviä muistikuvia. Rajoituksena oli myös se, että alkuvuoden ja poikkeusolojen aineistoja ei voitu yhdistää kaikkien vastaajien osalta. Vaikka suurin osa poikkeusolokyselyn vastaajista totesi vastanneensa myös alkuvuonna, vain osa antoi tunnistetiedot kummassakin kyselyssä.

Tulokset olivat joka tapauksessa samansuuntaiset koko aineistojen keskiarvoeroja tarkasteltaessa (kuvio 1) ja niiden vastaajien osalta, jotka voitiin yhdistää eri aikapisteissä (liite 1). Muutaman muuttujan merkitsevyystasossa näkyi tosin eroja, niin että toisen testin mukaan keskiarvot erosivat tilastollisesti merkitsevästi ja toisen mukaan eivät. Näistä muuttujista (oppimisvaikeudet, fyysinen turvallisuus, elämänhallinnan ongelmat) on syytä huomata, että erot keskiarvoissa olivat hyvin pieniä, joten eroja alkuvuoden ja poikkeusolon välillä ei voida pitää merkittävinä. Oppimisvaikeudet olivat kuitenkin huolena myös avoimissa vastauksissa, joten olemme nostaneet tämän yhdeksi etäkoulun oleelliseksi huolenaiheeksi.

Huomioitavaa on myös, että tutkimuksen kohteena olivat henkilökunnan itsearviot, joten on tärkeää muistaa, että tulokset tarjoavat etäkoulusta yhden näkökulman, joka perustuu vastaajien henkilökohtaiseen kokemukseen ja arvioon. Koulujen etäkouluun soveltuvan hyvinvointityön kehittämisen kannalta henkilökunnan näkökulma on kuitenkin lasten ja nuorten kokemusten rinnalla tarpeellinen, jotta hyvinvointia edistävää työtä voidaan kehittää ja ottaa huomioon myös koulun toiminta ja esimerkiksi digitaalisen ympäristön tuomat uudet koulutustarpeet.

Kehittämisehdotuksia etäkouluun

Henkilökunnan vastauksista näkyi, että etäkoulu koettiin hyvin eri tavoilla, ja selvää myös oli, että toteuttamistavat vaihtelivat suuresti. Seuraavat kehittämisehdotukset pohjautuvat sekä etäkoulusta tehtyihin myönteisiin havaintoihin että koulun henkilökunnan havaitsemiin puutteisiin.

Yhteydenpidon vaikeudet selvitetään ja hyvinvoinnin ja oppimisen ongelmia pyritään tunnistamaan yhteistyössä

On tärkeää, että koululla luodaan yhteydenpidon vaikeuksien selvittämiseen yhtenäinen käytänne, joka ei kuormita yksittäisiä opettajia liikaa ja joka tehostaa ongelmien tunnistamista. Tämän tutkimuksen avoimissa vastauksissa yhteydenpidon vaikeuksien selvittämiskeinoiksi mainittiin moniammatillinen yhteistyö, tiedon siirtyminen henkilökunnan kesken, yhteisesti sovittu työnjako ja matalan kynnyksen yhteydenpito koteihin. Joidenkin vastaajien mainitsema tsempparіohjaaja-toiminta tuntui toimivalta ja oli hyvä esimerkki siitä, miten esimerkiksi koulunkäynninohjaajia voidaan hyödyntää tuen tarjoamisessa oppilaille ja siten hyvinvointityön toteuttamisessa etäkoulussa. Myös oppimisen vaikeuksien varhaisessa tunnistamisessa ja toimivien opiskelutapojen löytämisessä

yhteistyö opettajien, ohjaajien, erityisopettajien ja oppilashuollon henkilökunnan kanssa on oleellista.

Henkilökunta suunnittelee yhdessä oppilaiden työmäärää ja työtapoja

On tärkeää, että henkilökunta suunnittelee opetusta etäkoulun aloittamisen aikaan yhdessä. Vastuuopettajan (esim. luokanopettajan tai luokanvalvojan) pitää varata riittävästi aikaa opetuksen koordinointiin. Oppilaiden työmäärä tulisi mitoittaa järkevästi ja huomioida erilaiset työtavat. Erilaisten digitaalisten alustojen ja ohjelmien käyttö on syytä jossain määrin yhdenmukaistaa niin, että tehtävänannot ovat oppilaille selkeät ja oppilaiden on helppo siirtyä alustalta toiselle. Esimerkiksi oppilaan päivittäiseen opiskeluun liittyvät asiat (linkit tapaamisiin, tehtävänannot, palautukset, tehtävät ja mahdolliset linkit ja ohjeet muihin ohjelmiin) voisivat olla saatavilla yhdestä paikasta ja eri opettajat hyödyntäisivät mahdollisimman pitkälti samoja yhdessä sovittuja verkkotyöskentelyn välineitä.

Koska työskentely etäkoulussa ei kevenny yhteisten keskustelujen ja opettajajohtoisen työskentelyn rytmittämisellä kuten normaalioloissa, oppilaiden lukujärjestykseen on hyvä lisätä myös erikseen liikunta- ja rentoutumishetket (esim. tehtävien muodossa), ja näistä pitää myös muistuttaa etätapaamisissa.

Etäkouluajan vuorovaikutusta vahvistetaan

Osa vastaajista yllättyi, miten hyvin etävuorovaikutus toimi, osa taas koki sen varsin puutteelliseksi. Etävuorovaikutuksen toteutumisen erot saattavat osittain johtua siitä, minkälaista osaamista ja välineitä henkilökunnalla oli käytössä. Tärkeää on tarjota koulutusta koulujen henkilökunnalle etävuorovaikutuksen ja yhteisöllisyyden edistämiseen verkossa. Lisäksi nyt etäkoulun kokeilemisen jälkeen on syytä arvioida, mitkä ovat toimivia välineitä laadukkaan vuorovaikutuksen edistämiseen, ja kehittää niitä edelleen etäopetukseen sopivaksi. Tutkimusta erilaisten ohjelmien käytettävyydestä tarvitaan, ja luonnollisesti etävuorovaikutukseen soveltuvien välineiden ja ohjelmien tulisi olla koulujen henkilökunnan käytettävissä.

Koti–koulu-yhteistyötä lujitetaan

Oppilaiden huoltajat ovat koulun tärkeimpiä yhteistyökumppaneita, ja etäkoulussa tämä yhteistyö saa yhä tärkeämmän roolin. Oppilaiden hyvinvoinnin ongelmien tunnistamisessa onkin oleellista, että koululta ollaan tiiviisti yhteydessä huoltajiin, jotka toimivat oppilaan tukena kouluun liittyvissä asioissa. Koulujen viestinnän sen suhteen, mitä huoltajilta odotetaan ja toivotaan, tulisi niin ikään olla selkeää, ja yhteydenpidon puolin toisin tulisi tapahtua matalalla kynnyksellä.

Vanhempainillan järjestäminen etänä voisi olla yksi keino aloittaa etäkoulu. Tällöin voidaan yhteisesti sopia etäkoulun käytänteistä ja viestittää kodeille koulun toiveet, esimerkiksi, missä määrin oppilasta on hyvä tukea ja missä tilanteissa tulisi olla yhteydessä kouluun. Matalan kynnyksen yhteydenotto, kun esimerkiksi tehtävien tekeminen ei suju, on myös tärkeää, jotta yhteisistä toimintatavoista voidaan sopia huoltajien ja oppilaan kanssa hyvissä ajoin. Huoltajien mahdolliset vaikeudet tukea lastaan, jolla on koulunkäynnissä vaikeuksia, tulisi niin ikään ottaa huomioon, kun pohditaan oppilaan hyvinvointia ja oppimista etäkoulussa. Päätöksen esimerkiksi lähikouluun siirtämisestä ja tuen tarjoamisesta tulisi perustua yksilöllisiin ratkaisuihin joustavasti niin, että koko perheen tilanne otetaan huomioon.

Oppimisen ja hyvinvoinnin varmistamiseksi lähi- ja etäopetusta järjestetään joustavasti

Kevään poikkeusolojen alkaessa linjattiin, että erityisen tuen päätöksen saaneet ja pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevat lapset sekä perheen tilanteen niin vaatiessa myös pienet 1.–3.-luokkalaiset olisivat lähiopetuksessa (Tikkala, 2020). Kyselyn vastauksista tuli esille, että joissain kouluissa lähiopetukseen oli myös siirretty oppilaita kesken etäjakson tilanteessa, jossa koulunkäynti kotona ei onnistunut. Tämä on tärkeä joustavuuden merkki kouluilta. Koska opettajien vastausten perusteella vaikutti myös vaikealta ennakolta tietää, kenelle etäkoulu soveltuu ja kenelle ei, ja koska oppilaiden kotitilanteet vaihtelevat suuresti ja ennakoimattomasti, on tärkeää voida joustaa lähi- ja etäopetuksen tarjoamisen välillä. Oppilaille, joilla havaitaan oppimisen tai hyvinvoinnin ongelmia etäkoulussa, on tärkeää voida hyvinkin matalalla kynnyksellä tarjota lähiopetusta.

Huomioitavaa kuitenkin on, että lähi- ja etäopetuksen tarjoaminen rinnakkain kuormittaa koulujen henkilökuntaa ja vaatii työnjaon ja lukujärjestysten uudelleensuunnittelua. Erityisesti yläkouluissa rinnakkainen toteuttaminen voi olla vaikeaa aineenopettajajärjestelmällä. Tällaisen mallin toteuttaminen vaatiikin resursseja, aikaa ja välineitä, jotta sekä lähi- että etäopetus olisi laadukasta. Aiempia kokemuksia ja työskentelytapoja verkko- ja lähiopetusta yhdistävistä kehittämishankkeista kannattaakin hyödyntää hybridimallin toteutuksessa (esim. Tuuve- ja Monni Online -hankkeet, joissa opetusta on kehitetty kroonisesti poissa olevien oppilaiden tukimuotona, Sergejeff ym., 2020). Mahdollisuus osittaiseen lähiopetukseen ja matalan kynnyksen siirtymät etäkoulusta lähiopiskeluun saattaisivat kuitenkin olla keinoja minimoida etäkoulun kielteiset ja epätasa-arvoistavat vaikutukset hyvinvointiin ja oppimiseen.

Lähteet

Alexander, K. L., Entwisle, D. R., & Olson, L. S. (2007). Lasting Consequences of the Summer Learning Gap. *American Sociological Review*, *72*(2), 167–180. https://doi.org/10.1177/000312240707200202

Bol, T. (2020). *Inequality in homeschooling during the Corona crisis in the Netherlands. First results from the LISS Panel.* https://doi.org/10.31235/osf.io/hf32q

Cooper, H., Nye, B., Charlton, K., Lindsay, J., & Greathouse, S. (2016). The Effects of Summer Vacation on Achievement Test Scores: A Narrative and Meta-Analytic Review: *Review of Educational Research*. https://doi.org/10.3102/00346543066003227

Herkama, S., & Repo, J. (2020, toukokuuta 14). Kokemukset koronakeväältä: Opiskelu sujuu pääosin hyvin mutta etäopetus on myös monelle oppilaalle iso helpotus. *INVEST BLOG*. https://blogit.utu.fi/invest/2020/05/14/kokemukset-koronakevaalta-opiskelu-sujuu-paaosin-hyvin-mutta-etaopetus-on-myos-monelle-oppilaalle-iso-helpotus/

Holmes, E. A., O'Connor, R. C., Perry, V. H., Tracey, I., Wessely, S., Arseneault, L., Ballard, C., Christensen, H., Cohen Silver, R., Everall, I., Ford, T., John, A., Kabir, T., King, K., Madan, I., Michie, S., Przybylski, A. K., Shafran, R., Sweeney, A., … Bullmore, E. (2020). Multidisciplinary research priorities for the COVID-19 pandemic: A call for action for mental health science. *The Lancet Psychiatry*, *7*(6), 547–560. https://doi.org/10.1016/S2215-0366(20)30168-1

Holmila, M., Raitasalo, K., & Tigerstedt, C. (2016). *Sukupolvien sillat ja kasvamisen karikot—Vanhemmat, lapset ja alkoholi*. THL. http://www.julkari.fi/handle/10024/131418

Ikonen, R., & Helakorpi, S. (2019). *Lasten ja nuorten hyvinvointi: Kouluterveyskysely 2019*. http://www.julkari.fi/handle/10024/138562

Kouluterveyskysely. (2019). *Kouluterveyskyselyn aikasarjat 2006-2019—THL kuutio- ja tiivistekäyttöliittymä*. https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_trendi?alue_0=87869&mittarit_0=200138&mittarit_1=199281&mittarit_2=200554&sukupuoli_0=143993#

Kuhfeld, M. (2019). Surprising new evidence on summer learning loss. *Phi Delta Kappan*, *101*(1), 25–29. https://doi.org/10.1177/0031721719871560

Manner, M. (2020, toukokuuta 31). Peruskoulu | Suomessa on ainakin 4 000 yläluokkalaista, jotka ovat paljon poissa koulusta – tänä keväänä osa heistä katosi opettajilta kokonaan. *Helsingin Sanomat*. https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000006523682.html

Morgan, K., Melendez-Torres, G. J., Bond, A., Hawkins, J., Hewitt, G., Murphy, S., & Moore, G. (2019). Socio-Economic Inequalities in Adolescent Summer Holiday Experiences, and Mental Wellbeing on Return to School: Analysis of the School Health Research Network/Health Behaviour in School-Aged Children Survey in Wales. *International Journal of Environmental Research and Public Health; Basel*, *16*(7), 1107. http://dx.doi.org.ezproxy.jyu.fi/10.3390/ijerph16071107

Repo, J., Herkama, S., Poskiparta, E., & Salmivalli, C. (2020). *Koululaisten koronakevät: Kyselyn tulokset*. https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiNmM0MmNhODMtZjM4OS00OGY4LTg2YzUtYTRiY2VhNTc3ZjdmIiwidCI6ImY1OTJjYjVmLWI4YmMtNDFiOS05MDFmLTlhOTlhYjg0YWZhNiIsImMiOjh9

Rissanen, P., Parhiala, K., Kestilä, L., Härmä, V., Honkatutkia, J., & Jormanainen, V. (2020). *COVID-19-epidemian vaikutukset väestön palvelutarpeisiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen – nopea vaikutusarvio* (Nro 8; s. 54). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Ristikari, T., Keski-Säntti, M., Sutela, E., Haapakorva, P., Kiilakoski, T., Pekkarinen, E., Kääriälä, A., Aaltonen, M., Huotari, T., Merikukka, M., Salo, J., Juutinen, A., Pesonen-Smith, A., & Gissler, M. (2018). *Suomi lasten kasvuympäristönä: Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä*. THL. http://www.julkari.fi/handle/10024/137104

Sainio, M., Herkama, S., Kontio, M., & Salmivalli, C. (2019). KiVa anti-bullying programme. Teoksessa P. K. Smith (Toim.), *Making an Impact on School Bullying: Interventions and Recommendations* (ss. 45–66). Routledge.

Sergejeff, J., Pilbacka-Rönkä, T., & Palmu, I. (2020). Erilaiset poissaolot ja tuen järjestäminen. Teoksessa I. Palmu (Toim.), *Takaisin kouluun: Koulua kouluakäymättömille* (ss. 81–100). Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri.

Suomen lukiolaisten liitto. (2020, huhtikuuta 27). *"Olen aivan loppu"—Koronatilanne on lisännyt lukiolaisten stressiä ja työmäärää*. https://lukio.fi/koronakyselyn-tulokset/

Suomen Vanhempainliitto. (2020). *Mitä perheille kuuluu -kyselyn väliraportti 21.4.2020*. https://vanhempainliitto.fi/wp-content/uploads/2020/04/Mita%CC%88-perheille-kuuluu-v%C3%A4liraportti-21.4.2020.pdf

Tikkala, H. (2020, kesäkuuta 13). Hallitus sulkee koulut, rajojen sulkemisen valmistelu aloitetaan – Yle seurasi hetki hetkeltä. *Yle Uutiset*. https://yle.fi/uutiset/3-11259549

Valtioneuvoston tiedepaneeli. (2020). *COVID-19-kriisin haitallisten vaikutusten ehkäiseminen kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti: Tiedepaneelin vastaukset valmisteluryhmän kysymyksiin.* (Valtioneuvoston COVID-19-tiedepaneelin raportti 1.6.2020, s. 115). https://valtioneuvosto.fi/documents/10616/21411573/VNK_Tiedepaneelin_raportti_200601.pdf/b3c837ba-02a1-693b-ccf5-fbdada481c01/VNK_Tiedepaneelin_raportti_200601.pdf

Van Lancker, W., & Parolin, Z. (2020). COVID-19, school closures, and child poverty: A social crisis in the making. *The Lancet Public Health*, *5*(5), e243–e244. https://doi.org/10.1016/S2468-2667(20)30084-0

Kuvio 1

Henkilökunnan arvioiden keskiarvot oppilaiden hyvinvoinnin huolista (alkuvuoden kysely, n = 437, poikkeusolokysely n = 270). Huolet on järjestetty poikkeusolon keskiarvon mukaan suuruusjärjestykseen. Haarukat kuvaavat 95% luottamusväliä.

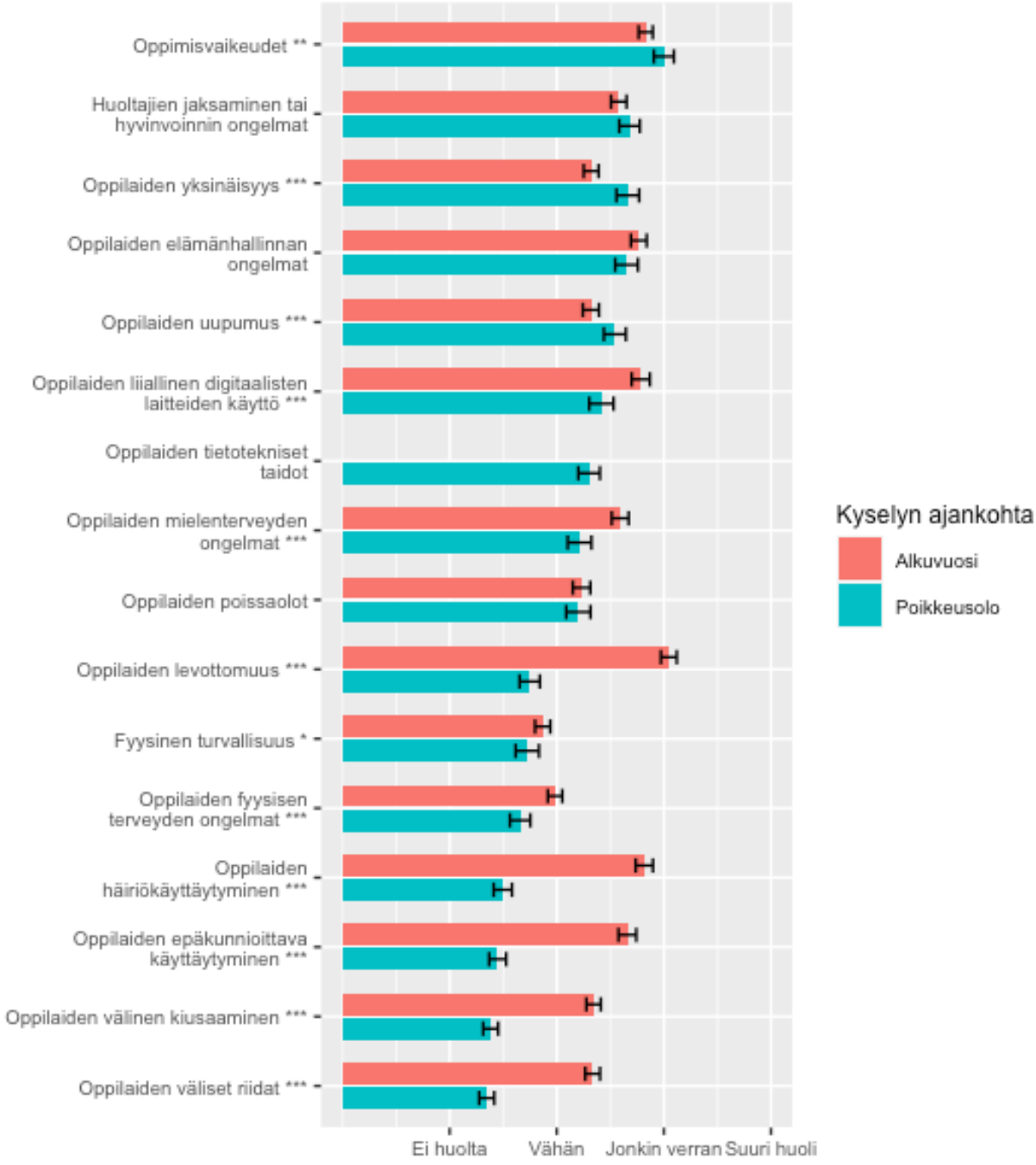

$p < .001$***; $p < .01$**; $p < .05$* riippumattomien otosten *t*-testin perusteella. Artikkelin verkkoliitteenä (Liite 1) löytyvät keskiarvot ja toistomittauksen tulokset myös rajatulla aineistolla niiden 87 vastaajan osalta, jotka voitiin yhdistää eri aikapisteissä.

Kuvio 2

Laadullisen analyysin tuottamat pääteemat ja alateemat henkilökunnan kuvauksista etäkoulun myönteisistä ja kielteisistä puolista.

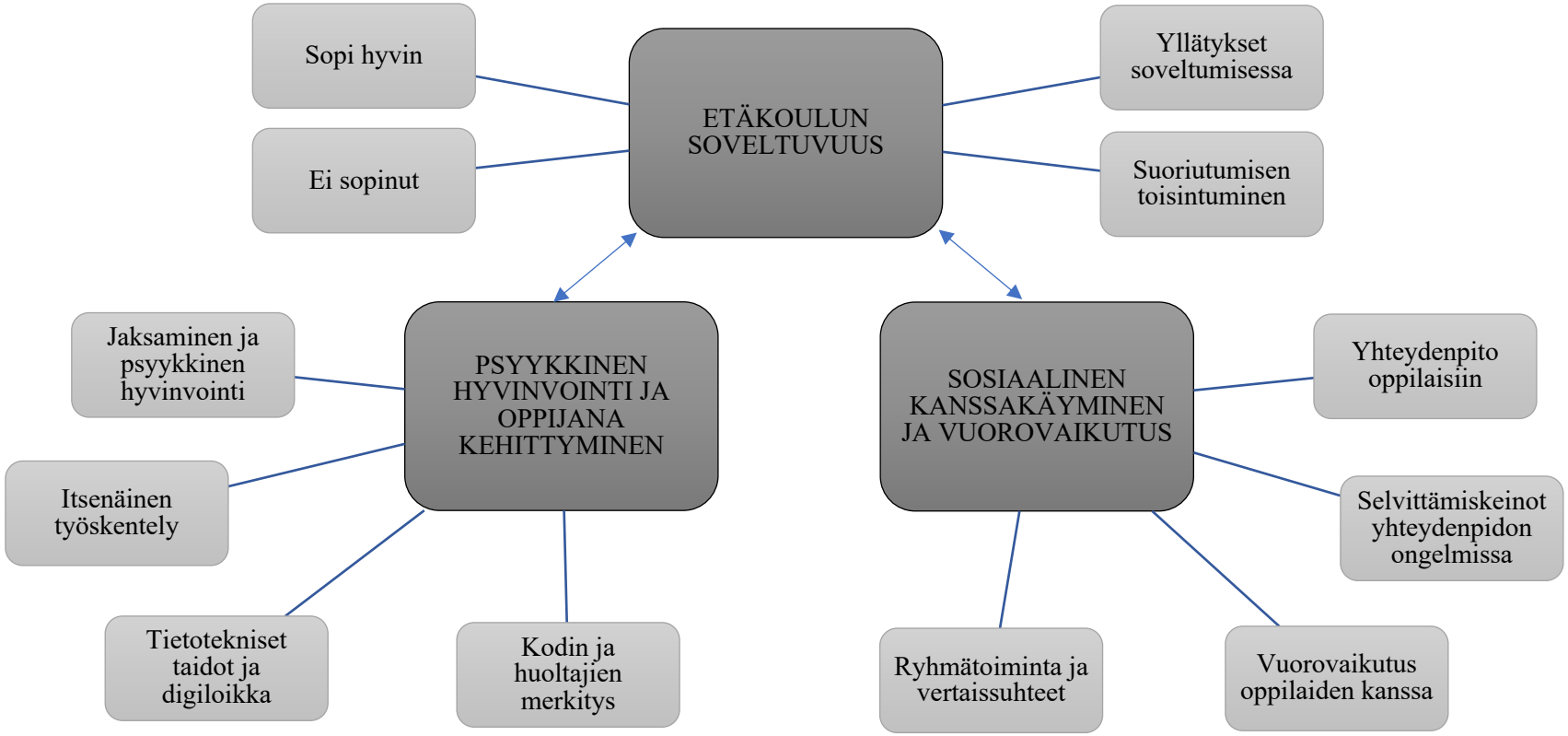

Artikkelin temaattinen analyysiluokittelu löytyy kokonaisuudessaan sitaattiesimerkkeineen artikkelin verkkoliitteenä (Liite 5)

Liite 1

Keskiarvot (Ka), keskihajonnat (Kh) ja toistomittauksen t-testin tulokset mukaan lukien vapausasteet (df), merkitsevyystaso (p-arvo) ja efektikoko (Cohen d) poikkeusolokyselyn ja alkuvuoden kyselyn eroista oppilaiden hyvinvoinnin huolista vastaajilla, jotka voitiin yhdistää alkuvuoden aineistoon (n = 87).

Huoli	***Poikkeusolo***		***Alkuvuosi***					
	Ka	***(Kh)***	***Ka***	***(Kh)***	***t-testi***	***df***	***p-arvo***	***Cohen d***
Oppimisvaikeudet	3.00	(0.77)	2.84	(0.71)	-1.60	85	.110	0.17
Huoltajien jaksaminen ja hyvinvoinnin ongelmat	2.64	(0.79)	2.62	(0.74)	-0.21	86	.836	0.02
Yksinäisyys	2.68	(0.86)	2.38	(0.72)	-2.78	84	.007	0.30
Elämän hallinnan ongelmat	2.59	(0.91)	2.86	(0.73)	2.40	85	.019	0.26
Uupumus	2.55	(0.85)	2.25	(0.80)	-2.61	86	.011	0.28
Digitaalisten laitteiden liiallinen käyttö	2.30	(0.90)	2.84	(0.90)	4.17	86	< .001	0.54
Tietotekniset taidot	2.31	(0.81)						
Oppilaiden mielenterveys	2.20	(0.95)	2.70	(0.77)	4.38	85	< .001	0.47
Poissaolot	2.28	(0.92)	2.39	(0.85)	1.09	86	.278	0.12
Levottomuus	1.62	(0.70)	3.15	(0.79)	15.20	86	< .001	1.63
Fyysinen turvallisuus	1.71	(0.94)	1.93	(0.73)	1.84	85	.069	0.20
Fyysisen terveyden ongelmat	1.68	(0.80)	2.00	(0.70)	3.57	85	< .001	0.38
Häiriökäyttäytyminen	1.43	(0.68)	2.77	(0.76)	14.03	85	< .001	1.51
Epäkunnioittava käyttäytyminen	1.44	(0.71)	2.71	(0.73)	13.30	84	< .001	1.44
Kiusaaminen	1.41	(0.58)	2.33	(0.66)	11.05	85	< .001	1.19
Riidat	1.28	(0.50)	2.37	(0.72)	12.85	85	< .001	1.39

Huom. Järjestetty Kuvion 1 mukaisesti poikkeusolon koko aineiston keskiarvojen mukaan suuruusjärjestykseen.

Liite 2

Keskiarvot (Ka), keskihajonnat (Kh) ja riippumattomien otosten t-testin tulokset, vapausasteet (df) ja efektikoot (Cohen d) poikkeusolokyselyn hyvinvoinnin huolista vastaajilla, jotka voitiin yhdistää alkuvuoden aineistoon (n = 87) verrattuna niihin, joita ei voitu yhdistää (muut).

Huoli	***n = 87***		***Muut***					
	Ka	***(Kh)***	***Ka***	***(Kh)***	***t-testi***	***df***	***p-arvo***	***Cohen d***
Oppimisvaikeudet	3.00	(0.77)	3.00	(0.78)	0.00	265	1.00	0.00
Huoltajien jaksaminen ja hyvinvoinnin ongelmat	2.64	(0.79)	2.70	(0.80)	0.50	266	.616	0.06
Yksinäisyys	2.68	(0.86)	2.66	(0.89)	-0.20	265	.844	0.03
Elämän hallinnan ongelmat	2.59	(0.91)	2.68	(0.87)	0.75	265	.455	0.10
Uupumus	2.55	(0.85)	2.54	(0.86)	-0.12	267	.906	0.02
Digitaalisten laitteiden liiallinen käyttö	2.30	(0.90)	2.47	(0.96)	1.41	267	.159	0.18
Tietotekniset taidot	2.31	(0.81)	2.30	(0.85)	-0.12	263	.908	0.02
Mielenterveys	2.20	(0.95)	2.22	(0.92)	0.21	266	.833	0.03
Poissaolot	2.28	(0.92)	2.17	(0.95)	-0.90	266	.371	0.12
Levottomuus	1.62	(0.70)	1.81	(0.82)	1.83	267	.069	0.24
Fyysinen turvallisuus	1.71	(0.94)	1.73	(0.90)	0.15	267	.879	0.02
Fyysisen terveyden ongelmat	1.68	(0.80)	1.65	(0.79)	-0.29	267	.774	0.04
Häiriökäyttäytyminen	1.43	(0.68)	1.53	(0.73)	1.13	266	.258	0.15
Epäkunnioittava käyttäytyminen	1.44	(0.71)	1.45	(0.64)	0.10	266	.920	0.01
Kiusaaminen	1.28	(0.50)	1.38	(0.63)	-0.60	267	.550	0.08
Riidat	1.41	(0.58)	1.37	(0.59)	1.35	267	.179	0.18

Huom. Järjestetty Kuvion 1 mukaisesti poikkeusolon koko aineiston keskiarvojen mukaan suuruusjärjestykseen.

Liite 3

Regressioanalyysin tulokset poikkeusolokyselystä: Standardoimaton estimaatti (keskivirhe).

	Oppimis-vaikeudet	**Huoltajien jaksaminen**	**Yksinäisyys**	**Elämänhallinta**	**Uupumus**	**Digitaaliset laitteet**	**It-taidot**	**Mielenterveys**	**Poissaolot**	**Levottomuus**	**Fyysinen turvallisuus**	**Fyysinen terveys**	**Häiriö-käyttäytyminen**	**Epäkunnioittava käyttäytyminen**	**Kiusaaminen**	**Riidat**
Vakio	3.10 ***	2.87 ***	2.78 ***	2.55 ***	2.72 ***	1.93 ***	2.07 ***	2.78 ***	2.31 ***	2.24 ***	1.60 ***	1.58 ***	1.42 ***	1.60 ***	1.46 ***	1.72 ***
	(0.30)	(0.30)	(0.34)	(0.32)	(0.31)	(0.36)	(0.30)	(0.33)	(0.34)	(0.29)	(0.34)	(0.31)	(0.27)	(0.24)	(0.23)	(0.22)
Sukupuoli (mies)	-0.18	-0.06	-0.01	-0.05	-0.14	0.12	-0.21	-0.15	0.01	-0.12	-0.13	0.01	-0.10	-0.07	0.07	-0.07
	(0.12)	(0.12)	(0.14)	(0.13)	(0.13)	(0.15)	(0.13)	(0.13)	(0.14)	(0.12)	(0.14)	(0.13)	(0.11)	(0.10)	(0.09)	(0.09)
Työskentely koululla	-0.25 **	-0.35 ***	-0.35 ***	-0.33 ***	-0.35 ***	-0.25 *	-0.23 **	-0.49 ***	-0.30 **	-0.23 **	0.13	-0.18 *	-0.04	-0.13	-0.07	-0.12
	(0.09)	(0.09)	(0.10)	(0.09)	(0.09)	(0.10)	(0.09)	(0.09)	(0.10)	(0.08)	(0.10)	(0.09)	(0.08)	(0.07)	(0.06)	(0.06)
Uupumus	0.16 *	0.23 ***	0.18 *	0.27 ***	0.18 **	0.34 ***	0.32 ***	0.22 **	0.15 *	0.23 ***	0.24 ***	0.17 **	0.19 ***	0.20 ***	0.06	0.09
	(0.06)	(0.06)	(0.07)	(0.07)	(0.07)	(0.08)	(0.06)	(0.07)	(0.07)	(0.06)	(0.07)	(0.07)	(0.06)	(0.05)	(0.05)	(0.05)
Yläkoulu	0.33 *	0.38 *	0.35	0.72 ***	0.64 ***	0.23	0.40 *	0.58 **	0.81 ***	0.15	-0.24	0.40 *	0.40 **	0.34 **	0.04	0.09
	(0.16)	(0.16)	(0.18)	(0.17)	(0.17)	(0.20)	(0.16)	(0.18)	(0.19)	(0.16)	(0.18)	(0.17)	(0.15)	(0.13)	(0.12)	(0.12)
Yhtenäiskoulu	0.18	0.14	0.07	0.42 ***	0.35 **	0.13	0.14	0.31 *	0.18	0.16	0.02	0.23	0.37 ***	0.15	0.01	0.17
	(0.12)	(0.12)	(0.13)	(0.12)	(0.12)	(0.14)	(0.12)	(0.13)	(0.13)	(0.11)	(0.13)	(0.12)	(0.11)	(0.09)	(0.09)	(0.09)
Ammatiryhmä																
Vrt. koulunkäynnin ohjaaja																
Erityisopettaja	.36.	.17	.05	.06	-.39.	.04	.54**	-.19	.00	-.21	-.44.	-.26	-.45*	-.48**	-.32*	-.53***
	(.20)	(.20)	(.23)	(.21)	(.21)	(.24)	(.20)	(.22)	(.23)	(.20)	(.23)	(.21)	(.18)	(.16)	(.15)	(.15)
Rehtori	.58*	.32	.20	.31	.19	-.12	.16	.19	-.14	-.55*	-.76**	-.03	-.44*	-.51**	-.19	-.32.
	(.22)	(.23)	(.25)	(.24)	(.23)	(.27)	(.23)	(.25)	(.26)	(.22)	(.26)	(.23)	(.20)	(.18)	(.17)	(.17)
Aineenopettaja	-.11	-.44*	-.18	-.37.	-.14	-.25	.03	-.39.	-.14	-.97***	-.63**	-.31	-.61***	-.55***	-.23	-.61***
	(.19)	(.19)	(.21)	(.20)	(.19)	(.23)	(.19)	(.21)	(.22)	(.18)	(.21)	(.19)	(.17)	(.15)	(.14)	(.14)
Luokanopettaja	-.05	-.26	-.07	-.60***	-.37*	-.21	-.10	-.71***	-.56**	-.68***	-.35.	-.29.	-.51***	-.66***	-.27*	-.50***
	(.17)	(.17)	(.19)	(.18)	(.17)	(.20)	(.17)	(.18)	(.19)	(.16)	(.19)	(.17)	(.15)	(.13)	(.13)	(.12)
Muu	-.22	-.20	.47	-.14	.09	.15	-.18	-.26	-.17	-.71**	-.46	-.30	-.51*	-.45*	-.13	-.33.
	(.27)	(.26)	(.29)	(.28)	(.26)	(.31)	(.26)	(.28)	(.29)	(.25)	(.29)	(.26)	(.23)	(.21)	(.19)	(.19)
Vrt. erityisopettaja																
Rehtori	.22	.15	.15	.25	.58*	-.16	-.38	.38	-.14	-.33	-.32	.23	.01	-.03	.13	.21
	(.26)	(.26)	(.29)	(.27)	(.27)	(.31)	(.26)	(.28)	(.30)	(.25)	(.30)	(.27)	(.23)	(.20)	(.20)	(.19)
Aineenopettaja	-.46*	-.61**	-.24	-.43*	.25	-.28	-.52**	-.20	-.14	-.75***	-.19	-.06	-.15	-.07	.09	-.08
	(.20)	(.20)	(.22)	(.21)	(.20)	(.23)	(.20)	(.21)	(.22)	(.19)	(.22)	(.20)	(.17)	(.15)	(.15)	(.14)

Luokanopettaja	-.41*	-.43*	-.13	-.66***	.02	-.25	-.64***	-.52*	-.56**	-.47**	.09	-.03	-.06	-.19	.05	.03
	(.18)	(.18)	(.21)	(.19)	(.19)	(.22)	(.18)	(.20)	(.21)	(.18)	(.21)	(.19)	(.16)	(.14)	(.14)	(.14)
Muu	-.57*	-.38	.41	-.20	.48.	.11	-.72**	-.08	-.17	-.50.	-.02	-.04	-.06	.03	.19	.20
	(.28)	(.27)	(.31)	(.30)	(.28)	(.33)	(.27)	(.30)	(.31)	(.26)	(.31)	(.28)	(.24)	(.22)	(.20)	(.20)
Vrt. Rehtori																
Aineenopettaja	-.69**	-.76**	-.38	-.68*	-.33	-.12	-.14	-.58*	.00	-.42.	.13	-.28	-.16	-.04	-.04	-.29
	(.25)	(.25)	(.29)	(.27)	(.26)	(.30)	(.25)	(.28)	(.29)	(.25)	(.29)	(.26)	(.22)	(.20)	(.19)	(.19)
Luokanopettaja	-.63**	-.58*	-.28	-.91***	-.56*	-.09	-.26	-.90***	-.42	-.13	.41	-.26	-.07	-.15	-.08	-.17
	(.23)	(.23)	(.26)	(.24)	(.24)	(.28)	(.23)	(.25)	(.26)	(.22)	(.26)	(.24)	(.21)	(.18)	(.17)	(.17)
Muu	-.80*	-.52.	.26	-.45	-.10	.27	-.34	-.45	-.03	-.16	.30	-.27	-.07	.06	.06	-.00
	(.32)	(.31)	(.35)	(.33)	(.32)	(.37)	(.31)	(.34)	(.35)	(.30)	(.35)	(.32)	(.27)	(.25)	(.23)	(.23)
Vrt. Aineenopettaja																
….Luokanopettaja	.05	.18	.11	-.23	-.24.	.03	-.13	-.32*	-.42**	.29*	.28.	.03	.09	-.11	-.05	.11
	(.14)	(.14)	(.16)	(.15)	(.14)	(.16)	(.14)	(.15)	(.16)	(.13)	(.16)	(.14)	(.12)	(.11)	(.10)	(.10)
Muu	-.11	.24	.65*	.23	.22	.39	-.21	.13	-.03	.26	.17	.01	.09	.10	.10	.28
	(.25)	(.24)	(.27)	(.26)	(.25)	(.29)	(.24)	(.26)	(.27)	(.23)	(.27)	(.25)	(.21)	(.19)	(.18)	(.18)
Vrt. Luokanopettaja																
Muut	-.16	.06	.54*	.46.	.46.	.36	-.08	.44.	.39	-.03	-.11	-.01	.00	.21	.14	.17
	(.25)	(.24)	(.27)	(.27)	(.25)	(.29)	(.24)	(.27)	(.28)	(.24)	(.27)	(.25)	(.22)	(.20)	(.18)	(.18)
R^2	0.12	0.14	0.12	0.23	0.22	0.11	0.22	0.23	0.23	0.16	0.16	0.08	0.16	0.19	0.03	0.10
Korjattu R^2	0.08	0.10	0.09	0.20	0.19	0.08	0.19	0.20	0.20	0.13	0.13	0.04	0.12	0.16	-0.01	0.07
Vastaajia	255	256	255	255	257	257	254	256	256	257	257	257	256	256	257	257

p <.001***, *p* < .01**, *p* < .05*

Huom. Työskentely koululla muuttuja on koodattu 1 = *työskentelin kokonaan etätyönä*, 2 = *osittain etätyönä/osittain koululla* ja 3 = *pääsääntöisesti koululla*; negatiivinen regressiokerroin kertoo näin ollen koululla työskentelevien olleen vähemmän huolissaan. Uupumus-muuttujan positiivinen kerroin kuvaa, että enemmän uupumusta kokeneet olivat enemmän huolissaan. Ammattiryhmä oli regressioanalyysissä mukana dummy-koodattuna, vertailuryhmänä koulunkäynnin ohjaajat; taulukko näyttää tulokset kuitenkin kaikista ryhmävertailuista niin, että positiivinen luku kertoo, että kyseinen ryhmä on enemmän huolissaan ja negatiivinen luku että vähemmän huolissaan kuin vertailuna oleva ryhmä.

R^2 on regressiomallin selitysosuus, joka kuvaa, miten suuren osuuden riippuvan muuttujan mallissa olevat muuttujat selittävät. Korjattu R^2 huomioi selittävien muuttujien määrän.

Liite 4

Regressioanalyysin tulokset alkuvuoden kyselystä: Standardoimaton estimaatti (keskivirhe).

	Oppimis-vaikeudet	**Huoltajien jaksaminen**	**Yksinäisyys**	**Elämänhallinta**	**Uupumus**	**Digitaaliset laitteet**	**Mielenterveys**	**Poissaolot**	**Levottomuus**	**Fyysinen turvallisuus**	**Fyysinen terveys**	**Häiriö-käyttäytyminen**	**Epäkunnioittava käyttäytyminen**	**Kiusaaminen**	**Riidat**
Vakio	2.67 ***	2.28 ***	2.04 ***	2.32 ***	1.97 ***	2.37 ***	1.94 ***	1.69 ***	2.99 ***	1.88 ***	1.80 ***	2.63 ***	2.78 ***	2.38 ***	2.61 ***
	(0.16)	(0.17)	(0.16)	(0.17)	(0.17)	(0.20)	(0.18)	(0.17)	(0.17)	(0.17)	(0.16)	(0.19)	(0.19)	(0.16)	(0.16)
Sukupuoli (mies)	-0.14	-0.09	-0.07	-0.01	0.06	-0.04	-0.02	-0.15	-0.16	-0.15	-0.01	-0.06	-0.20	-0.04	-0.23 *
	(0.09)	(0.10)	(0.09)	(0.10)	(0.10)	(0.11)	(0.10)	(0.10)	(0.10)	(0.10)	(0.09)	(0.11)	(0.11)	(0.09)	(0.10)
Uupumus	0.17 ***	0.19 ***	0.20 ***	0.22 ***	0.18 ***	0.15 **	0.24 ***	0.16 ***	0.27 ***	0.21 ***	0.13 **	0.26 ***	0.22 ***	0.13 **	0.10 *
	(0.04)	(0.05)	(0.04)	(0.05)	(0.05)	(0.05)	(0.05)	(0.04)	(0.05)	(0.05)	(0.04)	(0.05)	(0.05)	(0.04)	(0.04)
Yläkoulu	0.10	0.21	0.54 ***	0.57 ***	0.52 ***	0.59 ***	0.62 ***	1.01 ***	0.04	0.15	0.47 ***	0.28 *	0.47 ***	0.33 **	0.26 *
	(0.11)	(0.12)	(0.12)	(0.12)	(0.12)	(0.14)	(0.13)	(0.12)	(0.13)	(0.12)	(0.12)	(0.14)	(0.14)	(0.12)	(0.12)
Yhtenäiskoulu	0.13	0.05	0.27 ***	0.10	0.39 ***	0.39 ***	0.26 **	0.48 ***	-0.18 *	-0.11	0.19 *	-0.11	0.01	-0.00	-0.11
	(0.08)	(0.09)	(0.08)	(0.09)	(0.09)	(0.10)	(0.09)	(0.08)	(0.09)	(0.09)	(0.08)	(0.09)	(0.10)	(0.08)	(0.08)
Ammattiryhmä															
Vrt. koulunkäynnin ohjaaja															
Erityisopettaja	-.12	.14	-.22	-.06	-.35*	-.01	.23	.17	-.08	-.37*	-.39**	-.38*	-.58***	-.30*	-.27.
	(.14)	(.15)	(.14)	(.15)	(.15)	(.17)	(.16)	(.14)	(.15)	(.15)	(.14)	(.16)	(.17)	(.14)	(.14)
Rehtori	-.04	.32.	-.35*	-.01	-.59**	-.09	-.03	-.08	-.43*	-.31.	-.46**	-.54**	-.82***	-.39*	-.26
	(.17)	(.18)	(.17)	(.18)	(.18)	(.21)	(.19)	(.18)	(.18)	(.18)	(.17)	(.20)	(.20)	(.17)	(.18)
Aineenopettaja	-.08	-.31**	-.33**	-.06	-.31*	-.03	-.06	.27*	-.32*	-.31*	-.30**	-.35**	-.57***	-.34**	-.30**
	(.11)	(.12)	(.11)	(.12)	(.12)	(.14)	(.13)	(.12)	(.12)	(.12)	(.11)	(.13)	(.14)	(.11)	(.12)
Luokanopettaja	-.18.	-.07	-.36***	-.29**	-.53***	-.17	-.12	-.22*	-.28*	-.25*	-.28**	-.28*	-.42***	-.44***	-.13
	(.10)	(.11)	(.10)	(.11)	(.11)	(.12)	(.11)	(.11)	(.11)	(.11)	(.10)	(.12)	(.12)	(.10)	(.10)
Muu	-.34*	-.03	-.36**	-.22	-.43**	-.38*	-.11	-.01	-.40**	-.36*	-.29*	-.43**	-.60***	-.29*	-.45**
	(.13)	(.15)	(.14)	(.14)	(.14)	(.17)	(.15)	(.14)	(.15)	(.14)	(.13)	(.16)	(.16)	(.13)	(.14)
Vrt. erityisopettaja															
Rehtori	.08	.18	-.13	.04	-.24	-.08	-.25	-.24	-.35.	.06	-.07	-.16	-.24	-.09	.01
	(.19)	(.20)	(.19)	(.20)	(.20)	(.23)	(.21)	(.20)	(.20)	(.20)	(.19)	(.22)	(.23)	(.19)	(.19)
Aineenopettaja	.04	-.46**	-.11	-.01	.05	-.02	-.28.	.10	-.23	.07	.09	.03	.01	-.04	-.04
	(.13)	(.15)	(.13)	(.14)	(.14)	(.17)	(.15)	(.14)	(.15)	(.14)	(.14)	(.16)	(.16)	(.13)	(.14)
Luokanopettaja	-.06	-.21	-.14	-.23.	-.18	-.16	-.35*	-.39**	-.19	.12	.11	.10	.16	-.14	.13
	(.13)	(.14)	(.13)	(.14)	(.14)	(.16)	(.14)	(.13)	(.14)	(.14)	(.13)	(.15)	(.16)	(.13)	(.13)
Muu	-.22	-.17	-.14	-.16	-.08	-.37.	-.34.	-.18	-.31.	.02	.10	-.04	-.02	.01	-.18

	(.16)	(.17)	(.15)	(.17)	(.17)	(.19)	(.18)	(.16)	(.17)	(.16)	(.16)	(.18)	(.19)	(.15)	(.16)
Vrt. Rehtori															
Aineenopettaja	-.04	-.63***	.02	-.05	.28	.06	-.03	.34*	.12	.01	.15	.19	.25	.05	-.04
	(.16)	(.18)	(.17)	(.18)	(.18)	(.21)	(.19)	(.17)	(.18)	(.18)	(.17)	(.20)	(.20)	(.17)	(.17)
Luokanopettaja	-.14	-.39*	-.01	-.27	.06	-.09	-.10	-.15	.15	.06	.17	.26	.40*	-.05	.13
	(.16)	(.17)	(.16)	(.17)	(.17)	(.20)	(.18)	(.17)	(.17)	(.17)	(.16)	(.19)	(.19)	(.16)	(.16)
Muu	-.30	-.35.	-.01	-.21	.15	-.30	-.09	.06	.03	-.04	.17	.11	.22	.10	-.19
	(.18)	(.20)	(.19)	(.20)	(.20)	(.23)	(.21)	(.19)	(.20)	(.20)	(.18)	(.22)	(.22)	(.18)	(.19)
Vrt. Aineenopettaja															
….Luokanopettaja	-.10	.25*	-.03	-.22*	-.22*	-.14	-.07	-.49***	.04	.05	.02	.07	.15	-.10	.17
	(.10)	(.11)	(.10)	(.11)	(.11)	(.13)	(.12)	(.11)	(.11)	(.11)	(.10)	(.12)	(.12)	(.10)	(.11)
Muu	-.26*	.29*	-.03	-.16	-.13	-.35*	-.05	-.28*	-.08	-.05	.02	-.08	-.03	.05	-.15
	(.13)	(.14)	(.13)	(.14)	(.14)	(.16)	(.15)	(.14)	(.14)	(.14)	(.13)	(.15)	(.16)	(.13)	(.13)
Vrt. Luokanopettaja															
Muut	-.16	.04	.00	.06	.09	-.21	.01	.21	-.12	-.10	-.01	-.15	-.18	.15	-.32*
	(.13)	(.14)	(.13)	(.14)	(.13)	(.16)	(.14)	(.13)	(.14)	(.13)	(.13)	(.15)	(.15)	(.13)	(.13)
R^2	0.08	0.08	0.15	0.15	0.18	0.11	0.15	0.32	0.13	0.09	0.10	0.11	0.15	0.10	0.08
Korjattu R^2	0.06	0.06	0.13	0.13	0.16	0.09	0.13	0.31	0.11	0.07	0.08	0.09	0.13	0.08	0.06
Vastaajia	408	408	405	409	408	409	408	410	412	410	407	410	409	408	410

p <.001***, *p* < .01**, *p* < .05*

Huom. Ammattiryhmä oli regressioanalyysissä mukana dummy-koodattuna, vertailuryhmänä koulunkäynnin ohjaajat; taulukko näyttää tulokset kuitenkin kaikista ryhmävertailuista niin, että positiivinen luku kertoo, että kyseinen ryhmä on enemmän huolissaan ja negatiivinen luku että vähemmän huolissaan kuin vertailuna oleva ryhmä.

R^2 on regressiomallin selitysosuus, joka kuvaa, miten suuren osuuden riippuvan muuttujan mallissa olevat muuttujat selittävät. Korjattu R^2 huomioi selittävien muuttujien määrän.

Liite 5

Laadullisen analyysin teemoihin liittyvä luokittelutaulukko oppilaiden hyvinvointiin liittyvien vastausten osalta.

Pääteemat	***Alateemat***	**Yksinkertaistettu ilmaus**	**Esimerkkisitaatit aineistosta**
Etäkoulun soveltuvuus	*Suoriutumisen toisintuminen*	Oppilaat pärjäsivät kuten ennenkin	”Omakohtaisien havaintojen pohjalta näytti siltä, että huoli oppilaista oli ehkä hiukan liioiteltua. Ne, jotka eivät oikein mukana pysyneet olivat pääosin samoja, joilla ongelmia lähiopetuksessakin.” (koulunkäynnin ohjaaja)
			”Ne oppilaat, jotka pärjäävät muutenkin ihan OK, pärjäsivät myös etäopetuksen aikana OK.” (aineenopettaja)
	Etäkoulu ei sopinut	Ei sopinut / vaikeudet syvenivät	”Ne oppilaat, joilla oli jo aiemminkin oman työskentelyn ohjaamisen vaikeuksia, korostuivat etäopetuksen aikana entisestään.” (aineenopettaja)
			”Kaikille oppilaille ei sovi etäopetusta. Tarvitsevat opettajan tukea ja ohjausta. (luokanopettaja)
	Etäkoulu sopi hyvin	Etäkoulu sopi hyvin / sopi jopa paremmin	”hyvänä puolena näin sen, että sosiaalisesti aremmat saattoivat etäopetuksen aikana "puhjeta kukkaan"” (erityisluokanopettaja)
			”Oppilaat, joilla haasteita koulussa, loistivat etäkoulussa. Esim. aistiherkät lapset.” (luokanopettaja)
			”Joillekin oppilaille tämä oli hyvä toimintamalli, tehtävien tekeminen sujui paremmin kuin koulussa.” (aineenopettaja)
	Yllätykset soveltumisessa	Monet oppilaat yllättivät myönteisesti, jotkut kielteisesti	” jotkut ennalta ajatellut mahdolliset huolioppilaat loistivat etäkoulun aikana.” (opinto-ohjaaja)
			”Etäopetuksessa selviytymistä oli myös ennakkoon vaikea ennustaa, eli monilla opiskelu sujui melko lailla odotusarvon vastaisesti.” (opinto-ohjaaja)
Psyykkinen hyvinvointi ja oppijana	*Jaksaminen ja psyykkinen hyvinvointi*	Psyykkisen hyvinvoinnin ja jaksamisen vaikeuksia	”huoli oppilaista kasvoi sitä mukaa kun viikot etenivät. Onneksi oppilaat uskalsivat livepuheluissa kertoa myös rankoista tilanteista kotona ja pystyin hakemaan heille apua.” (aineenopettaja)

kehittyminen etäkoulussa		Ruutuaika kuormitti	”Oppilaat väsyivät ruudulla opiskeluun ja kuormittuivat liiallisesta päätetyöstä.” (aineenopettaja)
		Työkuorma suuri	“Etäopiskelu oli oppilaille kuormittavaa. Tunnolliset tekevät työtä lähes kellon ympäri.” (aineenopettaja). ”Opettajat laittoivat tehtäväksi kirjoittamisen ja lukemisen tehtäviä. Nämä ovat paljon raskaampia kuin monet tunnilla suullisesti tehtävät.” (erityisopettaja)
		Oppimisen vaikeuksia	”Huoli etenkin tukea tarvitsevien oppilaiden oppimisesta ja jaksamisesta.” (aineenopettaja)
		Etäkoulu mukavaksi koettuna	”Oli mukava nähdä, kuinka jotkut oppilaat tykkäsivät etäopiskelusta ja olivat innolla mukana esim. teams-tunneilla. (koulunkäynnin ohjaaja)
	Itsenäinen työskentely	Itseohjautuvuus, omatoimisuus tai vastuunotto kehittyivät	”Toinen mitä oppilaat ovat oppineet urakalla on suunnitelmallisuus ja vastuun ottaminen omasta opiskelusta, varsinkin moni ysiluokkalainen sanoo olevansa tästä kiitollinen ja kokee sen auttavan kovasti jatko-opintoja ajatellen. Oppilaat taisivat oppia oppiainesisältöjen kautta jotain todella oleellista myös itse oppimisesta mikä toivottavasti kantaa myös jatkossa koulutyöskentelyssä.” (aineenopettaja)
		Vaikeudet itseohjautuvuudessa, toiminnanohjauksessa ja motivaatiossa	”osa oppilaista ei pystynyt säännölliseen työskentelyyn ja oppimisen erot tuntuivat kasvavan” (aineenopettaja) ”Oppilaista ne, joilla on jo aiemminkin ollut pulmaa aamuheräämisten, liiallisen tietokonepelaamisen ja/tai koulumotivaation kanssa, tippuivat kelkasta tai ainakin heitä piti ryhtyä patistelemaan urakalla.” (opinto-ohjaaja)
		Kehittyminen tietoteknisissä taidoissa	“Oppilaat oppivat paljon digitaalisten oppimispelien avulla ja tietotekniset valmiudet kehittyivät heillä paljon”. (luokanopettaja.)

Tietotekniset taidot ja digiloikka	Vaikeudet tietoteknisten taitojen kehittymisessä: yhtenevät käytännöt puuttuivat, välineiden tai tuen puute	”Tulevaisuutta ajatellen yhdenmukaisemmaksi opettajien etäopetustavat / kanavat. Useampien luokkien yhteisenä erityisopettajana aluksi oli haastavaa, kun kaikki käyttivät erilaisia kanavia / sovelluksia. Samaa viestiä on tullut oppilaiden huoltajilta.” (erityisopettaja) ”Vähäinen tietokoneiden määrä vaikutti niin, ettei pystytty velvoittamaan osallistumaan etätunnille Teamsin kautta.” (aineenopettaja)
Kodin tuen ja huoltajien merkitys etäkoulussa	Huoltajien sitoutuminen ja yhteistyö	”Monet perheet tekevät valtavasti töitä oppilaan koulunkäynnin tukemiseksi.”(luokanopettaja) ”osan perheiden kanssa yhteistyötä ja yhteydenpitoa oli tavallista enemmän” (luokanopettaja)
	Huoltajien ymmärrys oppilaan koulunkäynnistä	“Huoltajat näkivät realistisemmin lapsensa osaamisen ja koulutyön hallinnan”. (erityisluokanopettaja.)
	Huoltajien liiallinen tuki	“Osa vanhemmista teki ihan liikaa oppilaiden puolesta. Meeteissä näkyi, kun vanhemmat asettelivat kuulokkeet lapsen korville ja hyvä kun eivät kirjaa avanneet lapsen eteen. Esim. matematiikan tehtävät tulivat aina ajallaan ja täydellisesti tehtyinä. Sitten kun etäjakson loputtua pidettiin koulussa koe, ei oppilas osannut juuri mitään.” (erityisluokanopettaja)
	Perheiden väliset erot tuen tarjoamisessa	”Jos vanhemmilla oli aikaa lapsille ja heidän tehtävilleen, koulu saattoi sujua joidenkin kohdalla paremmin kuin normikoulussa. Joidenkin kohdalla vanhempien auktoriteetti ei riittänyt koulutehtävien kanssa, vaan lapset kiukuttelivat hurjasti tehtävien tekemisestä.” (luokanopettaja)
	Huoli kotien ja vanhempien tilanteesta /huoltajien jaksaminen	”Perheiden huoltajat olivat väsyneitä hoitamaan sekä omaa että lapsen työtä.” (luokanopettaja) ”Se että vanhemmat eivät pyydä apua, vaan koettavat pärjätä omien voimiensakin uhalla” (luokanopettaja)

Sosiaalinen kanssakäyminen ja vuorovaikutus etä-koulussa	*Yhteydenpito oppilaisiin etäkoulun aikana*	Kaikkiin yhteys, ei mainittu vaikeuksia	”Kaikkiin saatiin yhteys, ei ollut ongelmia tämän kanssa.” (opinto-ohjaaja)
		Kaikkiin yhteys, joitain vaikeuksia mainittu	”Sain kaikkiin oppilaisiin ja opiskelijoihin yhteyden, osaan viiveellä.” (opinto-ohjaaja)
		Oli kadonneita	”Noin puoleen oppilaista ei saanut aina yhteyttä. Saattoi mennä useita päiviä radiohiljaisuudessa. Kohdallani tuli yksi joka ei vastannut kertaakaan.” (koulunkäynnin ohjaaja)
	Selvittämis-keinot yhteydenpidon ongelmissa	Työyhteisön yhteistyö ja tiedon kulku	”Erinomaisesti toimiva työnjako ja uuden työnkuvan luominen, jonka ansiosta oppilaat tavoitettiin ja heistä huolehdittiin.” (aineenopettaja) ”Käytännössä kävi usein niin, että aineenopettajat eivät infonneet luokanohjaajia pudokkaista eivätkä luokanohjaajat tajunneet seurata tekemättömiä tehtäviä.” (koulunkäynnin ohjaaja)
		Tsempparіohjaajat	”Koulumme tsempparitoiminta (ohjaajat tsemppareina, jotka soittivat oppilaille) oli suurena apuna oppilaiden tavoittamisessa” (aineenopettaja)
		Yhteys vanhempiin	“Meillä oli käytössä mielestäni toimiva malli, jossa luokanohjaaja ottaa yhteyden vanhempiin, oppilaaseen ja kotiin ja yhdessä sovittiin toimintatavoista. Jos päädyimme kaikki tähän palaveriin, oppilaat usein sitoutuivat hyvin sen jälkeen tehtäviin.” (koulunkäynnin ohjaaja.)
		Sosiaalitoimi, lastensuojelu	”yhden kanssa yhteistyötä sosiaalitoimen kanssa.” (aineenopettaja) ”Tehtiin lastensuojeluilmoitus, osan tilanne jäi auki.” (aineenopettaja)
		Lähiopetukseen siirtyminen	”Kaksi oppilasta siirrettiin kesken etäopetuksen lähiopetukseen. Toisen oppiminen ei edistynyt kotona, kodilla oli vaikeuksia saada lasta työskentelemään. Toisen perheessä oli isoja muutoksia, joten perheen voimavarojen vuoksi siirryttiin.” (rehtori)

		Eri kanavien käyttö	”Jouduin, varsinkin alussa, käyttämään hyvin monenlaisia kanavia oppilaiden tavoittamiseen (iältään nuoria, vain 10-11 vuotiaita), puhelin, whatś app, Googlen Drive ja Meet käytössä sekä tietysti Wilma.” (erityisopettaja) ”Puhelin oli paras tapa saada yhteys, Wilma-viesteihin sai heikosti vastauksia jos ollenkaan.” (koulunkäynnin ohjaaja)
	Vuorovaikutus oppilaiden kanssa	Tutustuminen uudella tavalla	“Oman valvontaluokan oppilaiden kanssa jutteli etäjakson aikana enemmän kuin koko kahtena vuotena. Heihin tutustui paljon paremmin.” (aineenopettaja.) ”Etätöissä sain moneen hiljaiseen oppilaaseen paremman kontaktin Classroomin ja Chatin kautta. Sain myös paremman kuvan monen oppilaan arjesta ja liikunta-aktiivisuudesta.” (aineenopettaja)
		Etävuorovaikutus toimiva	”Oppilaat olivat hienosti aktiivisia oppitunneilla, joita pidimme Meetissä. Myös pienryhmätyöskentely Meetissä onnistui hyvin. Olin positiivisesti yllättynyt myös 6. luokkalaisten tietoteknisistä taidoista.” (aineenopettaja) ”Oppilaat huomasivat ja osasivat auttaa toinen toistaan myös etäyhteyksissä, tietokoneiden ruudulla. Oppilaat saattoivat olla yhteyksissä ja tekemisissä etäyhteyksien myötä sellaisten luokkakavereiden kanssa, joiden kanssa he eivät niin paljon ole tekemisissä lähiopetuksessa. Jotkut oppilaat saivat tilaisuuden rohkaistua ja osallistua luokan toimintaan etäyhteyden kautta.” (koulusihteeri)
		Etävuorovaikutus ei riittävää/ vaikeudet vuorovaikutuksessa tai oppimisen ja hyvinvoinnin seuraamisessa ja tukemisessa	”Kasvokkaisen kommunikoinnin puuttuminen on hedelmällinen maaperä ongelmien kasvamiselle. ” (aineenopettaja) ”Huolenaiheena ajoittainen hankaluus auttaa ja tukea oppilasta oppimisessa ja etenkin hänen oman toiminnan ohjauksessa.” (luokanopettaja) ”Iso osa asioita jäi opettamatta ja osin oppimatta, koska niitä ei voitu toteuttaa (kirjoittamisen kontrollointi, yhdessä pohtiminen ja opetuskeskustelu, käsityön ja kuvataiteen sekä musiikin opiskelu).” (luokanopettaja)
	Ryhmätoiminta ja vertaissuhteet	Vähemmän kiusaamista ja riitoja	”Kiusaaminen tai muut syyt, jotka aiheuttavat ahdistusta lähiopetuksessa varmasti vähenivät ja helpottivat monen kohdalla.” (koulunkäynnin ohjaaja)

	Vähäisempi ryhmäpaine	”Useampien oppilaiden työskentely parani etäaikana. Ajattelen sen johtuvan siitä, ettei tarvinnut pitää luokkaroolia yllä.” (aineenopettaja) ” Osalle oppilaista etäkoulu toi helpotusta selkeästi sosiaalisen paineen osalta: osa suoriutui paremmin kuin normaalisti, kun ei tarvinnut olla ryhmässä, toisten seassa. Jatkossa tämä tulisi huomioida jotenkin, jotta oppimismahdollisuudet olisivat tasa-arvoisemmat.” (aineenopettaja)
	Työrauha ja keskittyminen	“Moni oppilaista kertoi, että on pystynyt keskittymään paljon paremmin kotona opiskeluun ja tulokset paranivat huomattavasti - keskittymisen merkitys oli monelle ahaa-elämys.” (aineenopettaja.)
	Yksinäisyys ja kaipuu kouluun	”Oppilailla oli ikävä kouluun.” (erityisluokanopettaja) ”Osa oppilaista oli todella yksinäisiä.” (aineeneopettaja)